

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZEN / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No. 73532/16)

KARAR

Madde 6 § 1 (medeni hukuk) • Mahkemeye erişim • Danıştay üyeliğine seçilen bir hâkimin görevinin yargı reformu sonrasında, hâkimlik görevine son verilmeksizin *kanunen* (*ex lege*) vaktinden önce sona erdirilmesinin yargısal denetimi olmaması • Madde 6 § 1 uygulanabilir • Görevin keyfi olarak sona erdirilmemesine ilişkin olarak iç hukukta savunulabilir bir “hak” konusunda gerçek ve ciddi bir anlaşmazlık • *Eskelinen* kriterinin ilk şartı karşılanmamıştır • Yargı mensuplarının korunmasına yönelik temel usuli haklardan birini teşkil eden mahkemeye erişim hakkı • Başvuranın görevinin sona erdirilmesine itiraz etmek için mahkemeye erişimini kısıtlamadan gerçekleştirilebilecek reform hedefleri • Mahkemeye erişimin mümkün olmayışının, izlenen meşru amaçla makul ölçüde orantılı bir tedbir olmaması • Mahkemeye erişim hakkının özünün ihlal edilmesi

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcı değildir.

STRAZBURG

9 Nisan 2024

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2024. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Sözen / Türkiye davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler

Jovan Ilievski,

Egidijus Kūris,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Diana Sârcu,

Davor Derenčinović

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türk vatandaşı Bekir Sözen'in ("başvuran") 23 Kasım 2016 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuruyu (no. 73532/16),

Başvuranın mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği bağlamındaki şikâyetin Türk Hükümeti'ne ("Hükümet") bildirilmesine ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olarak beyan edilmesine ilişkin kararı dikkate alarak,

12 Mart 2024 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından,

Söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru, 6723 sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un kabul edilmesi sonrasında, başvuranın olayların meydana geldiği dönemde yürüttüğü Danıştay üyeliği görevi ve bu görevin, ilgilinin hâkimlik görevi sona ermeden, zamanından önce sona ermesi ile ilgilidir. Başvuran, ihtilaf konusu tedbirin yargı denetimine sunmasının mümkün olmamasından ve bu durumun Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlalini teşkil ettiğinden şikâyet etmektedir.

OLAY VE OLGULAR

2. Başvuran, 1964 doğumlu olup, Ankara’da ikamet etmektedir. Başvuran, Avukat S. Sözen tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet, kendi görevlisi olan, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Başvuran, olayların meydana geldiği dönemde, Danıştay üyesi olarak görev yapan idari yargı hâkimidir. Bu göreve 2011 yılında, 2017 yılındaki anayasal değişikliklerin yürürlüğe girmesi sonrasında Hâkimler ve Savcılar Kurulu (“HSK”) adını alan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (“HSYK”) tarafından seçilmiştir.

I.DAVANIN BAĞLAMİ

5. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 26 Eylül 2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 3. maddesi, hukuk ve ceza mahkemeleri bakımından ikinci derece mahkemeleri olarak bölge adliye mahkemelerinin kurulmasını planlamaktaydı. Kanun’un geçici 2. maddesi, Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Adalet Bakanlığı tarafından bölge adliye mahkemelerinin kurulmasını öngörmekteydi.

6. Bölge adliye mahkemeleri 5235 sayılı Kanun’la öngörülen süre içinde kurulmadığından, birbirini ardına, yüksek mahkemelerin iş yüküyle başa çıkabilmek amacıyla bu mahkemelerde görev yapan hâkim ve savcılarının sayısını artıran kanunlar çıkarılmıştır. Böylelikle Yargıtay’ın üye sayısı 2011’de 250’den 387’ye, 2014’te 516’ya; Danıştay’ın üye sayısı ise 2011’de 95’ten 156’ya, 2014’te 195’e çıkarılmıştır.

7. Öte yandan, 18 Haziran 2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nda değişiklik yaparak idari yargı sisteminde 1982 yılından beri faaliyette olan bölge idare mahkemeleri idari yargı istinaf mercii olarak yapılandırılmıştır.

8. Adalet Bakanlığı, 7 Kasım 2015 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan bir kararla, istinaf incelemesi yapacak bölge adliye ve bölge idare mahkemelerinin faaliyete geçecekleri tarihi 20 Temmuz 2016 olarak belirlemiştir. Ayrıca, HSYK 29

Şubat 2016 tarihinde, bölge adliye mahkemelerinin 20 Temmuz 2016 tarihinde yedi ilde faaliyete başlaması amacıyla bu mahkemelerin yetki alanını belirlemiştir.

9. Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz 2016 tarihinde, istinaf mahkemelerinin faaliyete geçecek olmasıyla birlikte üç dereceli yargı sistemine geçilmesi kapsamında, özellikle daire ve üye sayılarında değişiklik yapmak suretiyle Danıştay ve Yargıtayın yeniden yapılandırılması amacıyla 6723 sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'u kabul etmiştir (aşağıda 20 ve 21. paragraflar). Söz konusu Kanun'un gerekçe metninde, hukuk ve ceza davalarının %90'ının; idari davaların ise %80'inin bundan böyle istinaf kanun yolunda kesinleşeceği; Yargıtay ve Danıştayın iş yükünün aynı oranda azalacağı ve bu nedenle içtihat mahkemesi olacak bu iki mahkemenin daire ve üye sayılarının yeniden belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

10. 6723 sayılı Kanun, Yargıtay ve Danıştayın üye sayılarının derhal azaltılmasını öngörmekteydi; Yargıtayın 516 olan üye sayısı 310'a; Danıştay'ın 195 olan üye sayısı da 116'ya düşürülmüştür. Bu amaçla, 6723 sayılı Kanun'un 23 Temmuz 2016'da yürürlüğe girdiği tarihte, bu mahkemelerin tüm üyelerinin görevleri, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten beş gün içinde, yeniden belirlenen koltuk sayısı sınırı dâhilinde, içlerinden bazılarının bu mahkemelerin yeni üyeleri olarak yeniden seçilmesi amacıyla sona erdirilmiştir (aşağıda 26. paragraf). Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekili ve daire başkanı olarak görev yapan üyeler ile Yargıtay birinci başkanı, Cumhuriyet başsavcısı, başkanvekili, Cumhuriyet başsavcı vekili ve daire başkanı olarak görev yapan üyeler, görevin sona erdirilmesi tedbiri kapsamına alınmamıştır. Kanunda belirtilen planlamaya göre, üye sayısı nihayetinde Yargıtay için 200; Danıştay için 90 olarak belirlenmeli ve her iki durumda da, boşalan her iki üyelik için bir üye atanmalıdır (*ibid.*).

11. Bu bağlamda, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yüksek mahkemeler önündeki dava sayısındaki artış göz önünde bulundurularak, 24 Aralık 2017 tarihli ve 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Yargıtay kadrosuna yüz, Danıştay kadrosuna ise on altı yeni üye eklenmiştir.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI
II.BAŞVURANIN GÖREVİNİN 6723 SAYILI KANUN GEREĞİNCE
SONA ERDİRİLMESİ VE BAŞVURANLA İLGİLİ OLARAK
SONRADAN ALINAN DİĞER TEDBİRLER

12. 23 Temmuz 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6723 sayılı Kanun’un 12. maddesi, 2575 sayılı Danıştay Kanunu’na geçici 27. maddenin eklenmesini öngörmekteydi. Bu hüküm uyarınca, Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekili ve daire başkanları hariç olmak üzere, söz konusu mahkemenin her bir üyesinin görevi bu tarih itibarıyla sona ermiştir (aşağıda 26. paragraf). Başvuran, söz konusu Kanun’un uygulanması sonucunda görevlendirmesi sona eren hâkimlerden biriydi.

13. HSYK 25 Temmuz 2016 tarihinde, 6723 sayılı Kanun uyarınca görevi sona eren kişilerin bir kısmını bu mahkemenin yeni üyeleri olarak atamıştır. Başvuran, HSYK tarafından yeniden Danıştay üyesi olarak seçilmediği için, Danıştay tetkik hâkimi olarak atanmıştır.

14. Ancak 24 Ağustos 2016 tarihinde HSYK Genel Kurulu, 23 Temmuz 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan ve HSYK’ya, bir terör örgütüne veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen örgüt, yapı veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı olması nedeniyle böyle bir tedbir kararı alma yetkisi veren 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’nin 3. maddesinin 1. fıkrası uyarınca başvuranın hâkimlik mesleğinden ihraç edilmesine karar vermiştir. Başvuranın, yeniden inceleme talebi 29 Kasım 2016 tarihli kararla reddedilmiştir.

15. Bu arada, başvuran, söz konusu makamlar tarafından, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimini düzenlemekle suçlanan FETÖ/PDY (Türk makamları tarafından “Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması” olarak belirtilen örgüt) olarak adlandırılan örgüte üye olmaktan açılan bir ceza soruşturması kapsamında 16 Temmuz 2016 tarihinde gözaltına alınmış; 20 Temmuz 2016 tarihinde tutuklanmıştır. Daha sonrasında ilgili hakkında aynı suçtan ceza kovuşturmaları açılmıştır.

III. BAŞVURAN TARAFINDAN ANAYASA MAHKEMESİNE YAPILAN BİREYSEL BAŞVURU

16. Başvuran 18 Ağustos 2016 tarihinde, Danıştay üyeliği görevinin kanunla vaktinden önce sona erdirilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Yüksek mahkemenin on beş üyesinin tamamından oluşan Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 10 Kasım 2022 tarihinde, başvuranın bireysel başvurusu hakkında kararını vermiştir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, ilgilinin mahkemeye erişim hakkına ilişkin şikâyetinin kabul edilebilir olduğu, ancak mevcut davada bu hakkın ihlal edilmediği değerlendirmesine bulunmuştur.

Yüksek Mahkeme, ilk olarak, Yargıtay ve Danıştay üyelerinin, özellikle Anayasanın dayandığı mahkemelerin bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri dikkate alınarak, görevlerinin keyfi olarak sona erdirilmemesi konusunda anayasal bir hakka sahip olduklarını kaydetmiştir. Başvuranın görev süresinin kanunla sona erdirilmesine karşı kanun yolu bulunmadığını kaydeden Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 6723 sayılı Kanun'un, söz konusu tedbiri yüksek mahkemelerde yapısal değişiklikler yapma ihtiyacıyla gerekçelendirdiğini ve bu nedenle söz konusu tedbirin ilgilinin Devlete olan özel güven ve sadakat bağını sorgulamadığını tespit etmiş ve ardından başvuranın görevinin sona erdirilmesinin yargı denetimi dışında bırakılmasının herhangi bir haklı sebebe dayanmadığını değerlendirmiştir. Bu nedenle, başvuranın Danıştay üyeliğinin sona erdirilmesi biçimindeki tedbirin, ilgilinin medeni haklarıyla ilgili olduğu ve adil yargılanma hakkı kapsamına girdiği kanaatine varmıştır.

Anayasa Mahkemesi ayrıca, başvuranın bireysel başvurusunun, görevine kendiliğinden son veren 6723 sayılı Kanun'un uygulanmasıyla ilgili olması nedeniyle kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, ilgilinin, görevinin sona erdirilmesinin hukuka uygunluğuna idare mahkemeleri önünde itiraz etme imkânı olmadığını, zira bu tedbirin doğrudan kanunla öngörüldüğünü tespit ederek başvuranın mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşmıştır.

Anayasa Mahkemesi ayrıca, bir kanunun belirli sayıda kişiye uygulanmasının onun soyut olma özelliğini ortadan kaldırmadığını ve başvuranın görevini sona

erdiren yasal düzenlemenin tek başına kanunların genelliği ilkesine aykırılık teşkil etmediğini değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra, 6723 sayılı Kanun'un anayasaya uygunluğunun incelenmesi kapsamında (E.2016/144, K.2020/75 sayılı karar, 10 Aralık 2020, aşağıda 27. paragraf), yargı teşkilatlanmasında ve mevcut kanun yollarında yapılan değişikliklerin söz konusu görevlerin sona erdirilmesi bakımından makul bir gerekçe oluşturduğuna ve hâkimlerin sahip olduğu azledilemezlik teminatının, Yargıtay ve Danıştay için kanunla öngörülen kadro sayısını aşan sayıdaki üyenin yeni sistemde hizmetlerine ihtiyaç duyulup duyulmamasına bakılmaksızın görevde kalma yükümlülüğü yüklediği şeklinde okunmaması gerektiğine karar verdiğini hatırlatmıştır. Nitekim başvuranın mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin, mahkemelerin bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri ile hâkimlik teminatını zedelemeyen bir kanuna dayandığı kanaatine ulaşmıştır.

Öte yandan, ihtilaf konusu tedbirin meşru bir amaç izlediğini -yani bölge adliye mahkemelerinin kurulması ile Danıştay ve Yargıtayın iş yükünün azaltılmasıyla oluşturulan temel yargı reformu kapsamında bu yüksek mahkemelerin üye sayısında gerekli azaltmayı- gözlemlemiştir. Başvuranın görevine son verilmesinin, yüksek mahkemelerin üye sayısının azaltılmasıyla gerçekleştirilen yapısal reformun hukuki ve fiili sonucu olduğunu ve ayrıca hâkimlerin sahip oldukları güvencelerden yararlanmaya devam ettiği için, görevine son verilmesinin, başvuran için ağır ve katlanılamaz bir yük olmadığını göz önünde bulundurarak, söz konusu tedbirle başvuranın mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin izlenen meşru amaçla orantılı olduğu sonucuna varmıştır.

18. Heyetin dört üyesi, münferit karşı oy görüşlerinde çoğunluğa katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu üyelerden bazıları, Anayasa Mahkemesinin 6723 sayılı Kanun'un anayasaya uygunluk denetimiyle ilgili olarak 10 Aralık 2020 tarihinde verdiği kararda (E.2016/144 ve K. 2020/75) (aşağıda 27. paragraf) sundukları karşı oy görüşlerine açıkça atıfta bulunmuş ve esas itibarıyla bunun içeriğini yeniden ele almışlardır.

Azınlık hâkimleri özellikle, bir kanunun yüksek mahkeme üyelerinin görevlerini sona erdirebilmesi için aşağıdaki koşulların karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir: a) hiçbir anayasal hükmün bu tedbiri açıkça engellememesi; b)

göreve son vermeyi haklı kılan hukuki ve fiili bir zorunluluk halinin bulunması; c) ilk iki şartın gerçekleştiği durumlarda, ihtilaf konusu tedbirin başta hâkimlerin azledilemezlik teminatı olmak üzere anayasal ilkeleri ve temel hakları ihlal etmemesi gerekmektedir. Bireysel başvuruya konu olan kanun hükmünün bu üç şartın hiçbirine uymadığı ve mevcut davada, Danıştay üyelerinin görevlerine son vermeyi haklı gösterecek yapısal bir reform olmadığı gibi, bunun sonucu olarak herhangi bir hukuki veya fiili ihtiyacın da bulunmadığı kanaatine varmışlardır. Azınlık hâkimlerine göre, ihtilaf konusu müdahale, bu nedenle, hukukun üstünlüğü ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkelerinin yanı sıra hâkimlerin azledilemezlik teminatı ve mahkemeye erişim hakkına uygun bir kanuna dayanmamaktadır ve orantılı da değildir; zira görevine vaktinden önce son verilmesine karşı başvuru yollarından mahrum bırakarak başvurana aşırı bir yük yüklemiştir. Ayrıca, başvuranın, görevdeki üyelerin görevlerine son verilmesinin ardından HSYK'nın, Danıştayın yeni üyelerinin yeniden seçilmesine ilişkin kararının hukuka uygunluğunu yargı denetimine sunmasının mümkün olmayışının, ilgilinin katlanması gereken yükü ağırlaştırdığı ve müdahalenin orantısızlığını pekiştirdiği değerlendirilmesinde bulunmuşlardır.

İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI YASAL ÇERÇEVE

I.İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

A. Anayasa

19. Anayasanın somut olayla ilgili hükümleri aşağıdaki şekildedir:

“Cumhuriyetin nitelikleri

Madde 2. Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

(...)

Kanun önünde eşitlik

Madde 10. Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(...)

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

(...)

Hak arama hürriyeti

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

Madde 36. Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

(...)

Mahkemelerin bağımsızlığı

Madde 138. Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmede olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

Hakimlik ve savcılık teminatı

Madde 139. Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayırlamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

Hakimlik ve savcılık mesleği

Madde 140. Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütülür.

Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.

Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. Hakimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askeri hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, Resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.

Hakimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Hakim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hakimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hakimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hakimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.

(...)

Anayasa Mahkemesinin kararları

Madde 153. (...)

İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

(...)

Danıştay

Madde 155. Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay, davaları görmek, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idari yargı hakim ve savcılar ile bu meslektan sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir.

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idari yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. ”

Hakimler ve Savcılar Kurulu

Madde 159. (...)

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

(...)

B. 2575 Sayılı Danıştay Kanunu

20. 6 Ocak 1982 tarihli ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu’nun “Üye seçimi” başlıklı 9. maddesinin 3, 4, 5 ve 6. fıkraları, 23 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren, 1 Temmuz 2016 tarihli ve 6723 sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile eklenmiş olup aşağıdaki şekildedir:

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

“1) Danıştayda boşalan üyeliklerin dörtte üçü idari yargı hakim ve savcılığından, dörtte biri ise diğer görevliler arasından seçilir.

2) İdari yargı hakim ve savcıları, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca; diğer görevlerde bulunanlar ise, Cumhurbaşkanınca Danıştay üyeliğine seçilirler.

3) Danıştay üyeleri on iki yıl için seçilir

Bir kimse iki defa Danıştay üyesi seçilemez.

4) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından Danıştay üyeliğine seçilip görev süresi sona erenler, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ilgili dairesi tarafından, idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanır.

5) Cumhurbaşkanı tarafından Danıştay üyeliğine seçilip idari yargıda bir göreve atanmak isteyenler, görev sürelerinin bitiminden bir ay öncesine kadar, idari yargıda bir göreve atanmak için talepte bulunur. Talepte bulunanlar Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ilgili dairesi tarafından idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanır.

Talepte bulunmayanlar, başka bir göreve atanmak üzere Danıştay Başkanlığı tarafından Cumhurbaşkanlığına bildirilir.

6) Görevi sona eren üyelerin Danıştay ile ilişkileri kesilir; ancak atamaları gerçekleşinceye kadar, özlük hakları Danıştay tarafından karşılanmaya devam olunur.

7) Danıştayda boşalan üye sayısı dördü bulunca, dördüncü üyeliğin boşaldığı tarihten itibaren en geç üç gün içinde durum Danıştay Başkanlığınca, boşalan üyeliklerin idare veya vergi dairesi üyeliği olduğu da belirtilmek suretiyle, Cumhurbaşkanlığına ve Adalet Bakanlığına duyurulur.

8) Cumhurbaşkanı ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca bu duyurudan sonra en geç iki ay içinde seçim yapılır.”

21. 2575 sayılı Kanun’un “Danıştay’ın, Daire ve Kurulların Görevleri” başlıklı bölümünün, 6723 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle eklenen 23. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekildedir:

Danıştayın görevleri

Madde 23. Danıştay

İdare Mahkemeleri ile vergi mahkemelerinden verilen kararlar ve ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülen davalarla ilgili kararlara karşı temyiz istemlerini inceler ve karara bağlar. Danıştayın temyiz mercii olarak görevi, bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla sınırlıdır.

b) Bu Kanunda yazılı idari davaları ilk ve son derece mahkemesi olarak karara bağlar.

(...)

İlk derece mahkemesi olarak Danıştay’da görülecek davalar

Madde 24. 1. Danıştay ilk derece mahkemesi olarak:

(...)

Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile bu Kurulun görev alanı ile ilgili Danıştay Başkanlığı işlemlerine,

Karşı açılacak iptal ve tam yargı davaları ile tahkim yolu öngörülmeven kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan idari davaları karara bağlar.

(...)

Temyiz yoluyla Danıştay’da görülecek davalar

Madde 25. İdare mahkemeleri ile vergi mahkemelerince verilen nihai kararlar ve ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülen davalarla ilgili nihai kararlar Danıştayda temyiz yoluyla incelenir ve karara bağlanır.”

22. 2575 sayılı Kanun’un “Başkan, Başsavcı ve üyelerin aylıkları ve ödenekleri ile diğer mali hakları” başlıklı 64. maddesinin somut olayla ilgili bölümü aşağıdaki şekildedir:

“**Madde 64.** (...)

2) Danıştay Başkanı, Danıştay Başsavcısı, Başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile bunların emeklileri ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin sağlık giderleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin tabi oldukları hükümler ve esaslar çerçevesinde Danıştay bütçesinden ödenir.”

23. 2575 sayılı Kanun’un, Danıştay üyeleri ile ilgili disiplin kovuşturmaları hakkındaki maddeleri aşağıdaki şekildedir:

“Disiplin Kovuşturması

Madde 67. Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin, yüksek hakimlik vakar ve şerefi ile bağdaşmayan veya hizmetin aksamasına yol açan hal ve hareketleri görülür veya öğrenilirse haklarında bu Kanun hükümleri uyarınca disiplin kovuşturması yapılır.

Konunun yüksek disiplin kuruluna intikal ettirilmesi

Madde 68. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin yukarıdaki maddede yazılı hal ve hareketlerinin görülmesi veya öğrenilmesi halinde konunun Yüksek Disiplin Kuruluna intikal ettirilmesi Başkanlık Kurulu tarafından duruma göre takdir edilir ve karara bağlanır.

Disiplin kovuşturması kararı

Madde 69. 1. Yüksek Disiplin Kurulu, eldeki bilgi ve delillere ve isnat olunan hal ve hareketin niteliğine göre disiplin kovuşturması yapılmasına yer olup olmadığına karar verir.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

2) Kurul, disiplin kovuşturmasına karar verirse, Kurul dışındaki daire başkanları ve üyeler arasından seçeceği üç kişiyi soruşturma yapmakla görevlendirir. Haklarında isnatta bulunulanlar, Yüksek Disiplin Kurulu üyesi ise, Kurulun bu husustaki toplantılarına katılamazlar. Bunların yerleri 20 nci maddedeki usule göre doldurulur. (...)

Disiplin cezaları

Madde 73. 1) Yüksek Disiplin Kurulu isnat olunan hal ve hareketi sabit görmezse dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verir.

2) Kurul, bu hal ve hareketleri sabit gördüğü takdirde bunların mahiyetine ve ağırlığına göre, ilgilinin uyarılmasını veya hizmet süresine göre istifa etmeye veya emekliliğini istemeye davet edilmesini karar altına alır.

3) Kurul kararı Danıştay Başkanı hakkında ise, vekili, diğerleri hakkında ise Danıştay Başkanı tarafından ilgiliye tebliğ edilir.

Kararların yerine getirilmesi

Madde 74. İlgili, emekliliğini istemeye veya istifa etmeye dair olan karara, tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde uymazsa istifa etmiş sayılır.

Bir aylık süre içinde ilgili izinli sayılır.

Disiplin kararı aleyhine dava açılması

Madde 75. 1) İlgili, Yüksek Disiplin Kurulu kararının kendisine tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün içinde bu karara karşı dava açabilir. Bu davalar, savunmaların alındığı veya cevap sürelerinin geçtiği tarihten itibaren üç ay içinde karara bağlanır. Çalışmaya ara verme süresi hesaba katılmaz

2) Dava sonuçlanıncaya kadar ilgililerden boşalan yerler doldurulmaz.

3) Yüksek Disiplin Kurulunda karar vermiş veya soruşturmayı yapmış olanlar, disiplin cezalarına ilişkin davaların görüşülmesine katılamazlar.”

24. 2575 sayılı Kanun'un, Danıştay üyelerine karşı açılan ceza kovuşturmalarıyla ilgili bölümleri aşağıdaki şekildedir:

“Soruşturma

Madde 76. 1. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işlemiş bulundukları suçlardan dolayı, Danıştay Başkanının seçeceği bir daire başkanı ile iki üyeden oluşan bir kurul tarafından ilk soruşturma yapılır.

(...)

3. Kurul, soruşturma sonunda düzenleyeceği fezlekeyi ve buna ilişkin evrakı Danıştay Başkanına, soruşturma Danıştay Başkanı hakkında ise fezlekeyi ve evrakı başkanvekiline verir.

Bu husustaki dosya Danıştay Başkanı veya vekili tarafından gerekli karar verilmek üzere İdari İşler Kurulu Başkanlığına tevdi edilir. Bu Kurulun vereceği kararlar sanığa ve varsa şikayetçiye tebliğ olunur.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

4. Yargılamanın men'i kararı kendiliğinden ve son soruşturmanın açılmasına dair kararlar itiraz üzerine İdari İşler Kurulu Başkan ve üyelerinin katılmayacağı Danıştay Genel Kurulunda incelenir.

(...)

Soruşturma dosyasının yargı yerlerine gönderilmesi

Madde 79. 76 ncı madde gereğince verilen son soruşturmanın açılmasına dair kararlar üst kurulca onanmak veya itiraz olunmamak suretiyle kesinleştikten sonra, soruşturma dosyası, gereği yapılmak üzere Danıştay Başkanı veya vekili tarafından Cumhuriyet Başsavcısına gönderilir.

(...)

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun uygulanacağı haller

Madde 81. 1. Yukardaki maddeler hükümlerine göre yapılacak soruşturmalar ile verilecek kararlarda, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun soruşturmaya ilişkin hükümleri uygulanır.

2. Soruşturma kurulları sorgu hakiminin yetkilerini haizdir.

Şahsi suçların kovuşturma usulü

Madde 82. 1. Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyelerin şahsi suçlarının takibinde Yargıtay Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı ve üyelerinin şahsi suçlarının takibi ile ilgili hükümler uygulanır.

2. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu gereğince, Danıştay Başkanı, başkanvekilleri, Danıştay Başsavcısı ve daire başkanları ile üyeler hakkında kovuşturma yapılması Başkanlık Kurulunun iznine tabidir.”

25. 2575 sayılı Kanun'un, Danıştay üyelerinin görevinin sona ermesine ilişkin hükümleri aşağıdaki şekildedir:

“Hüküm giyme hali

Madde 83. 1. Danıştay (...) mensuplarından birinin ağır hapis, kasıtlı bir suçtan dolayı altı ay veya daha fazla hapis cezası ile kesin olarak hüküm giymesi halinde, görevi kendiliğinden sona erer.

2. Kasıtlı bir suçtan dolayı altı aydan aşağı hapis cezası ile hüküm giyme halinde bu suç, mesleğin vakar ve şerefini bozan veya mesleğe karşı genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse, ilgilinin meslekten çıkarılması gerekip gerekmediğine Yüksek Disiplin Kurulu tarafından karar verilir

Sağlık bakımından görevin yerine getirilememesi

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

Madde 84. Görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği (...) resmî sağlık kurulu raporuyla kesin olarak anlaşılan Danıştay (...) mensuplarının görevine son verilmesine Başkanlar Kurulunca karar verilir.”

26. 6723 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle eklenen 2575 sayılı Kanun’un geçici 27. maddesinin somut olay ile ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir:

“1. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay üyelerinin üyelikleri sona erer.

Ancak vekalet edenler hariç olmak üzere bu tarih itibarıyla Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekili ve daire başkanı olarak görev yapanların Danıştay üyelikleri devam eder.

2. Birinci fıkra uyarınca üyelikleri sona erenlerden;

a) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilenler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca,

b) Cumhurbaşkanı tarafından seçilenler arasından Cumhurbaşkanınca, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, bu maddenin üçüncü fıkrasındaki kadro sayısı dikkate alınmak suretiyle Danıştay üyesi seçimi yapılır.

3. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Danıştay meslek mensuplarının kadro sayısı yüz on altıdır. Birinci fıkranın ikinci cümlesi uyarınca üyelikleri devam edenler, kadro sayısında dikkate alınır.

4. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla üçüncü fıkroda belirtilen kadro sayısını aşan üye kadroları herhangi bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır.

5. İkinci fıkranın (a) bendi hükmü kapsamında olup Danıştay üyeliğine seçilmeyenler, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ilgili dairesi tarafından, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on gün içinde idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanır.

6. İkinci fıkranın (b) bendi hükmü kapsamında olup Danıştay üyeliğine seçilmeyenlerden, ikinci fıkra uyarınca yapılan seçim tarihinden itibaren beş gün içinde idari yargıda bir göreve atanmak için talepte bulunanlar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ilgili dairesi tarafından takip eden beş gün içinde idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanır. Talepte bulunmayanlar ise başka bir göreve atanmak üzere Başbakanlığa bildirilir.

7. Altıncı fıkranın son cümlesi uyarınca atananlar, Danıştay üyelerine sağlanan her türlü aylık, ödenek, zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hakları almaya devam ederler.

Üyelikleri sona erenlerin, seçim veya atamaları yapılmaya kadar, özlük hakları Danıştay tarafından karşılanmaya devam olunur.

(...)

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

10. Seçilmeyen üyelerin atama veya seçim nedeniyle yürüttükleri görevler de bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla sona erer. Bu görevler için ikinci fıkra uyarınca yapılan seçimlerin tamamlanmasından itibaren on gün içinde atama veya seçim yapılır.

(...)

17. Danıştay meslek mensupları kadro sayısı doksana düşünceye kadar, boşalan her iki üyelik için bir üye seçimi yapılır. Seçim yapılmayan üye kadroları başka bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır.

(...)”

C. Anayasa Mahkemesinin 6723 Sayılı Kanun’un Anayasaya Uygunluk İtirazına İlişkin Kararı

27. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 10 Aralık 2020 tarihinde (E.2016/144 ve K.2020/75) 6723 sayılı Kanun’a ilişkin anayasaya uygunluk itirazı hakkında verdiği kararda, yüksek mahkemenin on beş üyesinin tamamından oluşan heyet, 6723 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 2575 sayılı Kanun’a eklenen 27. maddenin 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. fıkralarının iptali istemini reddetmiştir. Bu kararın ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir:

“10. Kanun’un 12. Maddesiyle 2575 Sayılı Kanun’a Eklenen Geçici 27. Maddenin İncelenmesi

a. Maddenin (1), (2), (3), (4), (5), (6) ve (7) Numaralı Fıkraları

(...)

147. Anayasa’nın 138. maddesinde mahkemelerin bağımsızlığı, 139. maddesinde hâkimlik teminatı düzenlenmekte, 155. maddesinde de Danıştayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usullerinin idari yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği belirtilmektedir.

148. [İtiraz edilen] kurallarla, 6723 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihte görev yapan Danıştay üyelerinin üyeliklerinin sona ermesi öngörülmüştür.

Anılan Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten önce Danıştay üyeliğine seçilmiş olanlar, seçildikleri tarihte yürürlükte olan kurallara göre zorunlu emeklilik yaşı olan altmış beş yaşına kadar görev yapabilecek olan kişilerdir. Zorunlu nedenler dışında bu kişilerin belirtilen süreden önce Danıştay üyeliği görevine son verilmesinin hâkimlik teminatına aykırılık oluşturacağı kuşkusuzdur. Bu anlamda dava konusu kuralların Anayasa’ya uygunluk denetiminde, bu düzenlemenin getirilme gerekçesi önem arz etmekte ve bu gerekçenin söz konusu düzenlemeyi haklı kılan bir sebep olup olmadığının öncelikle incelenmesi gerekmektedir.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

149. Kanun'un genel ve madde gerekçelerinden Danıştayda idari ve dava daire sayılarının azaltılmasına ilişkin düzenlemeler yönünden belirtilen gerekçelerin Danıştay üye sayısının azaltılması yönünden de geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre istinaf mahkemelerinin kurulması ve istinaf kanun yolunun kabul edilmesi, getirilen düzenlemenin ana gerekçesini oluşturmaktadır. Kanun'un genel gerekçesinde bu husus şu şekilde ifade edilmiştir:

“Cumhuriyetin temel niteliklerinden biri olan “hukuk devleti” ilkesi gereğince yargı sistemi, adil olduğu kadar etkin, hızlı ve verimli olmalıdır. Yargının en önemli işlevlerinden biri, Anayasanın 36 ncı maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri gereğince teminat altına alınan adil yargılanma hakkı ve bu hakkın ayrılmaz bir parçası olan makul sürede yargılanma hakkını sağlamaktır. İstinaf kanun yolu bulunmayan ülkelerde ilk derece mahkemelerince verilen kararları kanuna ve hukuka uygunluk bakımından denetleyen yüksek mahkemeler bulunmaktadır. Halen ülkemizde de temyiz edilebilen bütün kararlar yüksek mahkemelere taşınmakta, bu mahkemeler inceledikleri kararları sadece kanuna ve hukuka uygunluk yönünden değil delil değerlendirmesi yaparak maddi olaya uygunluk yönünden de incelemektedir. Bu durum, yüksek mahkemelerin olağan dışı bir iş yükü ile karşı karşıya kalmalarına ve buna bağlı olarak içtihat mahkemesi olma işlevlerini yeterince yerine getirememelerine neden olmaktadır.

İstinaf ve temyiz mahkemelerinin bulunduğu ülkelerde ise istinaf mahkemeleri ilk derece mahkemelerince verilen kararları kanuna, hukuka ve maddi olaya uygunluk yönünden denetlemekte ve kararların büyük bir çoğunluğu istinaf mahkemelerinde kesinleşmektedir. Buna bağlı olarak temyiz mercii olan yüksek mahkemeler ise gerçek manada içtihat mahkemesi olarak sadece kanuna ve hukuka uygunluk denetimi yapmaktadır.

Davaların daha kısa zamanda sonuçlandırılması, somut olay denetiminin istinaf mercileri tarafından yapılması, yüksek mahkemelerin ise asli görevini icra ederek “ıçtihat müessesesi” haline gelmesine imkân sağlanması amacıyla 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunla bölge adliye mahkemelerinin kurulmasının hukuki alt yapısı oluşturulmuştur. 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanunla da 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda değişiklik yapılarak halen faaliyette bulunan bölge idare mahkemeleri istinaf mercii olarak yapılandırılmıştır.

Söz konusu kanunlarla istinaf sisteminin hukuki alt yapısı kurulmuş ise de hâkim, savcı ve personel sayısının yetersizliği, altyapı çalışmalarının tamamlanamaması gibi sebeplerle istinaf sistemine geçilememiş ve mevcut sistem uygulanmaya devam edilmiştir. Ancak geçen sürede altyapı eksiklikleri tamamlanmış ve istinaf

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

mercilerinde görev yapacak yargı mensupları ile diğer yardımcı personelin atamaları yapılmıştır. 7/11/2015 tarihli ve 29525 sayılı Resmi Gazetede yayımlandığı üzere istinaf incelemesi yapacak bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri 20/7/2016 tarihinde faaliyete geçecektir. İlk derece mahkemelerinin verdiği kararların adli yargıda yaklaşık yüzde doksanınin, idari yargıda ise yaklaşık yüzde seksenin istinaf kanun yolunda kesinleşeceği tahmin edilmektedir. Bunun doğal sonucu olarak, Yargıtay ve Danıştayın iş yükü de aynı oranda azalacaktır. Bu nedenle Yargıtay ve Danıştayın daire ve üye sayılarını yeniden belirleme ihtiyacı doğmuştur (...)"

150. [6723 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 2575 sayılı Kanun'a eklenen geçici 27.] Madde gerekçesinde de benzer ifadeler yer verilerek '...istinaf incelemesi yapacak olan bölge idare mahkemelerinin faaliyete geçmesiyle birlikte Danıştayın iş yükünün büyük oranda azalacak olması nedeniyle, Danıştayın üye sayısının azaltılması amaçlanmaktadır' denilmiştir.

151. Anayasa'nın 141. maddesinde, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğu ifade edilmiş; 142. maddesinde de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceği hükmüne yer verilmiştir.

152. Anılan maddeler uyarınca kanun koyucu tarafından adli yargıda bölge adliye mahkemeleri kurulmuş, idari yargıda ise yeniden yapılandırılması suretiyle bölge idare mahkemeleri istinaf mahkemesi hâline getirilmiş ve söz konusu düzenlemelerle kanun koyucu tarafından verilen yetkiye dayanılarak Adalet Bakanlığınca bu mahkemelerin 20/7/2016 tarihinde tüm yurttan görev yapmaya başlayacağı kararlaştırılmıştır.

153. Yargı sisteminde yapılan bu değişiklik ile ilk derece mahkemelerinin verdiği kararların adli yargıda yaklaşık %90'ının, idari yargıda ise yaklaşık %80'inin istinaf kanun yolunda kesinleşmesi beklentisi ifade edilmiştir. Yargıtay ve Danıştayın iş yükünün de aynı oranda azalacak olması nedeniyle Yargıtay ve Danıştay daire ve üye sayılarının yeniden belirlenmesi ihtiyacı, dava konusu kuralların getirilme gerekçesi olarak belirtilmiştir.

154. İstinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesi, hukuk sisteminde ve kanun yollarında köklü ve radikal bir değişikliği ifade etmektedir. Doksan yılı aşkın süredir uygulanan (ilk derece mahkemeleri ve temyiz merciinden oluşan) iki dereceli yargı sistemi, araya istinaf mahkemelerinin de eklenmesi suretiyle üç dereceli hâle gelmiş ve bunun sonucunda Danıştayın ve Yargıtayın iş yükünün büyük oranda azalması söz konusu olmuştur. İdari yargıda bölge idare mahkemelerinin daha önce sınırlı sayıda davada yaptığı itiraz incelemesi de kaldırılarak idari davaların büyük çoğunluğu bakımından istinaf yolu kabul edilmiştir. Bu değişiklikle Danıştay ve Yargıtayın iş yükünün azaltılmasının ve bu kurumların gerçek anlamda içtihat mahkemesi hâline getirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

155. Bu kapsamda dava konusu kurallarla Danıştay üyeliğinin sona erdirilmesinin, üç dereceli yargı sistemine geçilmesine ilişkin olarak ülke hukuk sisteminde yapılan köklü değişikliğin bir parçasını ve aynı zamanda bu değişimin bir sonucunu oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, [bu hükümlerle öngörülen] Danıştay üyelerinin görevine son verilmesi, yeni hukuki duruma göre Danıştay daire sayılarının ve Danıştay üyesi kadro sayısının yeniden belirlenerek bu sayıların azaltılmasından kaynaklanmaktadır. [İhtilaf konusu] kurallarla bütün üyelerin görevine son verilmekle birlikte görevine son verilen üyelerden, Kanun'la yeniden belirlenen üye kadro sayısı kadar kişinin yeniden Danıştay üyeliğine seçilmeleri öngörüldüğünden uygulamada görevine son verilen üyelerin büyük çoğunluğunun tekrar Danıştay üyesi seçildikleri anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle daha önce Danıştay üyeliği görevinde bulunmayan hiç kimse [ihtilaf konusu] kurallarla ilk kez Danıştay üyeliğine seçilmemiştir. Bu durum kurallarla getirilen düzenlemenin asıl amacının mevcut Danıştay üyelerinin görevine son verilmesi ve yerlerine başkalarının seçilmesi olmadığını ortaya koymaktadır.

156. Nitekim söz konusu iş yükünün zamanla daha da azalacağı gözetilerek [geçici 27.] maddenin (17) numaralı fıkrasında, Danıştay meslek mensuplarının kadro sayısı doksana düşünceye kadar boşalan her iki üyelik için bir seçim yapılacağının hükme bağlandığı görülmektedir. Kaldı ki bu durumun Danıştay ile sınırlı olmaması, Yargıtay için de benzer düzenlemenin öngörülmüş olması düzenlemenin belirli bir yargı kurumuna özgü olmadığını, yargı sisteminde meydana gelen değişikliğin bir uzantısı olarak tüm temyiz mercilerini kapsadığını ortaya koymaktadır.

157. Bu bağlamda Danıştay üye sayısının azaltılmasının daire sayısının azaltılmasından bir farkının bulunmadığı, yargı sisteminde yapılan değişikliklerle bağlantılı olduğu ve Danıştayın iş yükünde meydana gelecek azalmaya bağlı olarak gerçekleştirildiği açıktır.

158. Bu nedenle Anayasa'nın 142. maddesi uyarınca yapılan yargıdaki yapısal değişikliğin sonucu olarak, Danıştayın yeni oluşumuna göre hizmetine ihtiyaç duyulan üye sayısının yeniden belirlenmesinde Anayasa'nın 155. maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

159. Belirlenen üye sayısının, daha önceki üye sayısından daha az olması ise değişiklik gerekçesi ile uyumlu bulunmaktadır. Bu noktada Danıştay üye sayısının azaltılmasına rağmen mevcut Danıştay üyelerinin Anayasa'da öngörülen zorunlu emeklilik yaşı olan altmış beş yaşına kadar Danıştay üyesi olarak çalışmaya devam etmelerinin anayasal bir zorunluluk olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

160. Anayasa'nın 140. maddesinde hakimlerin, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa edecekleri hükme bağlanmıştır. Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkeleri, mahkemelere ve hâkimlere tanınan bir atıfet olmayıp kuvvetler ayrılığı ve hukuk devleti ilkesi gereğince

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

yargılamaların adil ve tarafsız bir biçimde yapılmasını sağlamak amacıyla mahkemelere etkide bulunacak her türlü davranışın önlenmesi ve hâkimlerin verdikleri kararlar nedeniyle görevlerine son verilememesi başta olmak üzere özlük haklarından mahrum bırakılmamasını ifade eden bir durumdur.

161. Danıştay meslek mensupları; Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekili, daire başkanları ile [diğer] üyelerini ifade etmektedir. Daha önce yüz doksan beş olan Danıştay meslek mensupları kadro sayısı dava konusu düzenleme ile yüz on altı olarak belirlenmiştir.

162. Belirlenen yeni üye sayısı, yeni yargı düzeninde hizmetine ihtiyaç duyulan Danıştay üye sayısını ifade etmektedir. Haklı da olsa hiçbir gerekçenin altmış beş yaşından önce Danıştay üyeliğinin sona erdirilmesini mümkün kılmayacağı yolundaki düşünce, yargı teşkilatlanmasında ve kanun yollarında yapılan esaslı değişikliklerin uzun süre uygulanamaması sonucunu doğuracaktır. Böyle bir sonucun varlığı hâlinde de düzenlemeden beklenen kamu yararının gerçekleşmesi amaçlanan süre içinde mümkün olamaz.

163. Oysa yukarıda ayrıntılı olarak ifade edildiği üzere üye sayısının azaltılmasına bağlı olarak mevcut üyelerin üyeliklerinin sona erdirilmesinin sebebini, hukuk sisteminde gerçekleşen yapısal değişiklik oluşturmaktadır. Bu yapısal değişikliğin olağan, sıradan ve basit bir değişiklik olmadığı tartışmasızdır. Niteliği itibarıyla bu yapısal değişikliğin, dava konusu kuralların getirilmesi bakımından haklı bir sebep olarak kabul edilemeyeceği söylenemez. Bu anlamda yeniden yapılandırılan Danıştayda yeniden belirlenen Danıştay üyesi kadro sayısını aşan sayıdaki üyenin, yeni sisteme göre Danıştay üyesi olarak hizmetlerine ihtiyaç duyulup duyulmamasına bakılmaksızın hâkimlik teminatı uyarınca altmış beş yaşına kadar Danıştay üyesi olarak kalmaya devam etmeleri zorunluluğundan bahsetmek mümkün değildir.

164. Danıştay üye sayısının azaltılmasının mevcut üyelerin yargılama faaliyetleriyle ve bu kapsamda verdikleri kararlarla bir ilgisi bulunmadığından mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine aykırı olduğundan da söz edilemeyecektir.

165. Belirtilen nedenle üye sayısının azaltılması kapsamında Danıştay üyelerinin görevine son verilmesi, tek başına mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatına aykırılık oluşturmamaktadır. Danıştay üyelerinin görevine son verilmesine ilişkin düzenlemenin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkeleri yönünden incelenmesinde, söz konusu düzenlemenin kamu yararı dışında bir sebebe dayanıp dayanmadığı ile görevine son verilen üyeler hakkında bulunulacak hukuki tasarrufların söz konusu ilkelere uygun olup olmadığı hususlarının dikkate alınması gerekmektedir.

166. Anayasa'ya uygunluk denetiminde, kanun koyucunun kamu yararı anlayışının isabetli olup olmadığı değil [Anayasa Mahkemesi tarafından] incelenen kuralın kamu yararı dışında belirli bireylerin ya da grupların çıkarları gözetilerek yasalaştırılmış

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

olup olmadığı hususu inceleme konusunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda yapılan inceleme sonucunda kuralların kamu yararı dışında özel çıkarlar gözetildiği veya belirli kişiler lehine veya aleyhine düzenlendiği sonucuna ulaşılmasını gerektirecek bir yönünün bulunmadığı görülmektedir.

167. Danıştay üye sayısını belirleyen kanun koyucu, mevcut üye sayısının yeni belirlenen üye sayısına indirilmesi konusunda tüm yetkiyi Anayasa'ya göre Danıştay üyelerini seçmekle görevli ve yetkili olan HSYK ile Cumhurbaşkanı'na vermiştir.

168. Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay üyelerinin görevinin sona ereceği belirtilmek suretiyle bu tarihten itibaren beş gün içinde HSYK ve Cumhurbaşkanınca üye seçileceği belirtilmiştir. Mevcut üyeler dışındaki kişilerin Danıştay üyesi olarak seçilmelerine ise imkân tanınmamıştır.

169. Anayasa'nın 155. maddesinin üçüncü fıkrasında, Danıştay üyelerinin dörtte üçünün idari yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından HSYK tarafından, dörtte birinin ise Kanun'da belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçileceği öngörülmektedir. Anayasa'nın 104. maddesinde de Cumhurbaşkanı'nın yargı ile ilgili olan görev ve yetkileri arasında "Danıştay üyelerinin dörtte birini seçmek" sayılmıştır.

170. Kurallarda, üyelikleri sona eren Danıştay üyelerinden HSYK'ca seçilmiş olanlar arasından yine HSYK'ca, Cumhurbaşkanınca seçilmiş olanlar arasından ise yine Cumhurbaşkanınca seçim yapılacağı belirtilmesi Anayasa'nın anılan hükümlerine aykırı bulunmamaktadır.

171. Anayasa'nın 155. maddesinin dördüncü fıkrasında 'Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler...' denilmektedir. ”.

172. [İhtilaf konusu] Kurallarda, vekâlet edenler hariç olmak üzere Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekili ve daire başkanı olarak görev yapanların Danıştay üyeliklerinin devam edeceği öngörülmektedir.

173. Söz konusu görevlerde bulunan kişilerin görev sürelerinin dört yıl olarak Anayasa'da öngörülmüş olması karşısında bu kişilerin görevlerini Anayasa'da öngörülen süre boyunca sürdürmelerine imkân sağlamak amacıyla görev sürelerinin devam ettiği hususunun belirtilmesi, Anayasa'nın amir hükmü gereğidir. Dolayısıyla bu durumun gözetilmesi suretiyle anılan kişilerin Danıştay üyeliği sona erecek kişiler kapsamı dışında tutulmalarının Anayasa'ya aykırılığından söz edilemez.

174. Aynı sebeplerle Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekilleri ve daire başkanlarının, Danıştay meslek mensupların kadro sayısında dikkate alınmasında da Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

175. Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

176. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı; aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

177. Kuralların, Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı ileri sürülmüş ise de yukarıda ifade edildiği üzere kuralların Anayasa'nın 155. maddesinde yer alan düzenlemenin bir sonucu olması karşısında 10. maddeye aykırılığın söz edilemez.

178. Öte yandan üyelikleri sona eren Danıştay üyelerinin bir kısmının yeniden üye seçilecek, bir kısmının ise seçilemeyecek olmasının eşitliğe aykırılık oluşturduğu da ileri sürülmekte ise de öngörülen Danıştay üye kadro sayısına göre tamamının Danıştay üyesi seçilebilmesinin mümkün olmaması karşısında belirli sayıda Danıştay üyesi seçilmesinin doğal bir sonucu olan bu durumun eşitliğe aykırılık oluşturduğu söylenemez.

179. Danıştay üyelikleri sona erenlerden bir kısmının belirlenen üye sayısı gözetilerek yeniden Danıştay üyeliğine seçilmeleri öngörülmekte iken Danıştay üyesi seçilmeyenlerin idari yargıda ya da idare bünyesinde bir göreve atanması öngörülmüştür.

180. Anayasa'nın 140. maddesinde hakim ve savcılarının atamalarının mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği öngörülmüş, 159. Maddesinde de HSYK'nın hakim ve savcılarının atama ve nakil işlemlerini yapacağı belirtilmiştir.

181. [İhtilaf konusu] Kuralla HSYK'ca yeniden Danıştay üyesi seçilmeyen kişilerin HSYK'nın ilgili dairesi tarafından Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on gün içinde idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanmaları öngörülmüştür. Bu kural, 2575 sayılı Kanun'un 9. maddesinde yapılan değişiklikle görev süresi sona eren Danıştay üyeleri yönünden getirilen düzenlemenin geçici madde kapsamında

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

görevi sona erip tekrar Danıştay üyesi seçilemeyen kişiler yönünden geçerli kılınması olarak da tanımlanabilir.

182. Bu nedenle anılan Kanun'un 9. maddesinin (4) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde ayrıntılı olarak belirtilen gerekçeler, bu kural bakımından da geçerli olup [bir yandan] bu kişilerin atamalarının Anayasa'nın 159. maddesi uyarınca idari yargıda hâkim ve savcı atamalarını yapmakla görevli olan ve mahkemelerin bağımsızlığı ile hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulan ve görev yapan HSYK'ca hâkim veya savcı olarak yapılacak olması ve [öte yandan] bu kişilerin yeni görev yerlerinde de mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre çalışmaya devam edecek olmaları dikkate alındığında bu kişilerin idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanmalarının öngörülmesinde mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ile hukuk devleti ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle Danıştayın yapısında ve üye sayısında yapılan değişikliklerin zorunlu sonucu olarak Danıştay üyeliği görevine son verilen kişilerin hâkimlik mesleğini sürdürmelerinin hükme bağlanmış olması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerine aykırı değildir.

183. Cumhurbaşkanınca yeniden Danıştay üyesi seçilmeyen kişiler yönünden ise bu kişilere tercih hakkı tanınmıştır.

184. [İhtilaf konusu kuralla] Seçim tarihinden itibaren beş gün içinde idari yargıda bir göreve atanmak için talepte bulunanların HSYK ilgili dairesi tarafından beş gün içinde idari yargıda sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanmaları öngörülmüştür. (...) Aynı gerekçelerle [bu] kural Anayasa'ya aykırı değildir.

185. Seçim tarihinden itibaren beş gün içinde idari yargıda bir göreve atanmak için talepte bulunmayanların ise başka bir göreve atanmak üzere Başbakanlığa bildirilecekleri belirtilmiştir. Bu kişilerin idarenin bünyesi içinde bir göreve atanacakları anlaşılmaktadır.

186. Dava dilekçesinde, atanacakları görevin idare tarafından belirlenecek olmasının bu kişilerin daha önce vermiş olduğu kararların idare tarafından değerlendirilmesine ve bu suretle atanacakları görevin belirlenmesine neden olacağı, kararları denetlenen idare tarafından ilgililerin yeni görevinin belirlenmesinin mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine ve hâkimlik teminatına aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

187. Danıştay üyeliği görevi sonrasında kendilerine hâkimlik görevine devam etme imkânı tanınmasına rağmen bunu tercih etmeyip idari göreve atanma tercihinde bulunanların bu tercihlerinin bir sonucu olarak yeni görevlerine idare tarafından atanacak olmaları, kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir gereği olup bu kişilerin atamalarının bünyesi içinde görev yapmak istedikleri idare tarafından yapılmasında mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır.

188. Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin gereklerinden olan hukuki güvenlik ilkesi; normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

189. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır.

190. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkının tanınması hak arama özgürlüğünün ön koşulunu oluşturur.

191. Anayasa Mahkemesinin kamu görevlilerinin kanunla görevden alınmalarına ve başka görevlere atanmalarına ilişkin düzenlemeler yönünden daha önce ifade ettiği gibi;

"Kamu personeli olarak görev yapan kişilerin bulundukları görevlerden alınmalarını gerektiren haklı bir neden olmadıkça görevlerine son verilememesi, hukuki güvenlik ilkesinin bir gereğidir. Kamu personelinin bulundukları görevden alınma ve başka bir göreve atanmalarının, haklarında bu yönde idari işlem tesis edilmesi ile gerçekleşmesi kural olmakla birlikte, hukuki ve fiili zorunluluk hallerinde bu hususlarda yasal düzenlemeler yapılabileceği de kabul edilmektedir. Söz konusu zorunluluklar nedeniyle getirilen ve ilgililerin kazanılmış haklarını ihlal etmeyen düzenlemeler, hukuki güvenlik ilkesine aykırılık oluşturmaz.

Kanun koyucu Anayasa'ya uygun olmak kaydıyla, kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin koşulları belirleyerek kamu görevlerine ilişkin hükümleri çıkarabilir. Kamu hizmetinin gerekleri yönünden ve kamu yararı amacıyla yeni kadrolar ihdas edebileceği gibi, mevcut bazı kadroları da kaldırabilir. Ayrıca, kamu idareleri ile kamu görevlileri arasındaki ilişkiler, kural tasarruflarla düzenlendiğinden, kamu görevlilerinin statülerine ilişkin yeni kurallar koyabilir ya da var olan kuralları değiştirebilir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden yapılandırılmaları kapsamında, teşkilat yapısı değiştirilen kurum ve kuruluşların bazı kadrolarında görev yapan kamu görevlilerinin görevlerinin sona erdirilerek başka kadrolara atanmalarının öngörülmesi, söz konusu hukuki ve fiilî zorunluluklar nedeniyle getirilen yasal düzenlemelerin bir örneğini oluşturmakta ve hak arama özgürlüğünün ihlaline yol açmamaktadır.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

Bu durumda, ilgililerin başka kadrolara atanmalarının sebep unsuru, ilgili kurumun ya da kuruluşun yeniden teşkilatlandırılması olup yürürlükte bulunan kanunlara dayanılarak ve kamu görevlisinin öznel durumu dikkate alınarak idarece tesis edilen naklen atama işlemlerinden tamamen farklıdır. Söz konusu hukuki ve fiili zorunluluklar nedeniyle kazanılmış haklar korunarak başka kadrolara atama yapılması, kanun koyucunun takdir alanı içindedir. (AYM, E.2014/57, K.2014/81, 10/4/2014).”

192. Anayasa Mahkemesi bu değerlendirme kapsamında HSYK’da görev yapan hâkimler ile Türkiye Adalet Akademisinde görev yapan hâkimlerin bu kurumlardaki görevlerine son verilmesinin öngörüldüğü 15/2/2014 tarihli ve 6524 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un iptali talebiyle açılan davada, kamu görevlilerinin görevine son verilmesi durumunun bu kişilerin çalıştıkları kurumun yapısal değişikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan hukuki ve fiili zorunluluklar sebebine dayanıp dayanmadığını incelemiş ve bu inceleme sonucunda HSYK’da görev yapan hâkimlerin görevden alınmasına ilişkin kuralı iptal ederken Türkiye Adalet Akademisinde görev yapan hâkimlerin görevlerine son verilmesine ilişkin kanuni düzenlemenin Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşmıştır (AYM, E.2014/57, K.2014/81, 10/4/2014).

193. Danıştay üyeleri de geniş anlamda kamu görevlileri kapsamına girdiğinden Danıştay üyeliğine kanunla son verilmesine ilişkin düzenlemenin de anılan içtihat çerçevesinde değerlendirilmesi mümkündür. Kanun’un gerekçesinde ifade edilen ve yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan; istinaf kanun yolunun kabulü ile buna bağlı olarak Danıştay iş yükünün azalması gerekçesine dayalı olarak Danıştayın daire sayısının azaltılmak suretiyle daha küçük bir yapıya dönüştürülmesi, Danıştay üyelerinin söz konusu yapısal değişikliğin hukuki ve fiili zorunlu sonucu olarak görevlerine son verilmesine sebep olduğundan söz konusu düzenlemede hukuki güvenlik ilkesine ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık bulunmamaktadır.

194. Danıştay üyeliğine yeniden seçilmeyen kişilerin özlük hakları, [6723 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 2575 sayılı Kanun’a eklenen geçici 27. maddenin] (7) numaralı fıkrasında düzenlenmekte ve Danıştay üyelikleri sona erenlerin seçim veya atamalarının yapılınca kadar özlük haklarının Danıştay tarafından karşılanmaya devam olunacağı ve bunlardan idari yargıda bir göreve atanmak için talepte bulunmadığı için idari görevlere atanmaların Danıştay üyelerine sağlanan her türlü aylık, ödenek, zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hakları almaya devam edecekleri hükme bağlanmıştır.

195. Anayasa’nın 139. maddesinde, hâkimler ve savcılar bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmayacakları hükme bağlanmıştır.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

196. İhtilaf konusu kurala ilişkin yasama süreci incelendiğinde; kanun tasarısında, Danıştay üyeliğine yeniden seçilemeyenler arasında bir ayrım yapılmaksızın bu kişilerin tamamının Danıştay üyelerine sağlanan her türlü aylık, ödenek, zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hakları almaya devam edeceklerinin öngörülmesine rağmen tasarının görüşüldüğü TBMM Adalet Komisyonunda “...idari yargıda hakim ve savcı unvanıyla bir göreve atanan [eski] Danıştay üyelerinin hakimlik teminatlarının devam edecek olması ve hakimlerin yararlandığı her türlü mali ve sosyal haklardan yararlanacak olmaları nedeniyle, bu kişilerin özlük haklarını koruyucu bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmaması...” gerekçesiyle kanun metninde değişiklik yapıldığı ve yalnızca idari yargıda göreve atanmak için talepte bulunmadığı için idari görevlere atananların Danıştay üyelerine tanınan özlük haklarını almaya devam etmelerinin öngörüldüğü ve maddenin değiştirilen hâliyle TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek kanunlaştığı anlaşılmaktadır.

197. Kanun’un yürürlüğe girdiği ve Danıştay üyelerinin üyeliklerinin sona erdirildiği tarih itibarıyla Danıştay üyeleri ile yeniden seçilemediği için idari yargıda sınıf ve derecesine uygun bir göreve atanan hâkimlerin özlük hakları arasında bir farklılığın bulunmadığı; bu kişilerin çalışırken aldıkları aylık, ödenek, zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hakları ile emekli olduklarında aldıkları emeklilik maaşlarının aynı olduğu gözetildiğinde hâkim olarak görev yapacak kişiler için ayrıca bir düzenleme yapılmaksızın yalnızca Cumhurbaşkanınca yeniden Danıştay üyesi seçilmeyen ve idari yargıda bir göreve atanmak için talepte bulunmadığı için idari görevlere atananların Danıştay üyelerine sağlanan her türlü özlük haklarını almaya devam edeceklerinin hükme bağlanmasında hâkimlik teminatına aykırılık bulunmamaktadır.

198. Cumhurbaşkanı tarafından yeniden üye seçilmeyenlerden idari yargıda görev almak istemeyenlere Danıştay üyelerine sağlanan her türlü aylık, ödenek, zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hakların ödenmeye devam edileceğine ilişkin kural ise özlük hakları bakımından bu kişiler ile Danıştay üyeliği sona eren ve idari yargıda hâkim olarak görev yapan diğer kişiler arasında bir farkın yaratılmaması konusunda kanun koyucunun takdirini yansıtmakta olup kuralda hukuk devleti ilkesine ve hâkimlik teminatına aykırılık söz konusu değildir.

199. Açıklanan nedenlerle ihtilaf konusu kurallar Anayasa’nın 2, 10, 36, 138, 139, 140 ve 155. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.”

28. Anayasa Mahkemesinin yedi üyesi, 6723 sayılı Kanun’un Danıştay veya Yargıtay üyesi hâkimlerin görevlerinin sona erdirilmesini öngören hükmüne ilişkin olarak, çoğunluğun görüşünden ayrılmış ve bu karara eklenen muhalefet şerhlerini dile getirmiştir. Bu üyeler, söz konusu Kanun uyarınca Danıştay veya Yargıtay üyesi hâkimlerin görevlerinin sona erdirilmesinin hâkim ve savcılarının

yararlandıkları güvenceleri ihlal ettiği ve bu Kanun'un bu ilkelerin ihlali ile izlenen amaç arasında adil bir denge kurmadığı kanaatine varmışlardır.

Bu bağlamda üyeler, özellikle, bir yandan kanun koyucunun yüksek mahkeme üyelerinin konumunu, hâkimlik görevine bağlı güvencelerle bağdaşmayacak şekilde değiştirdiği ve bu tür bir müdahalenin yargı bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkeleriyle bağdaşmaz olduğu ve diğer yandan, ihtilaf konusu tedbirin, istinaf mahkemelerinin kurulmasının gerekli ve kaçınılmaz bir sonucu olmadığı ve bunların kurulmasının 6723 sayılı Kanun'un kabul edilmesi kapsamında söz konusu tedbirin düzenlenmesini gerektiren hukuki ve fiili bir zorunluluk teşkil etmediği kanaatine varmıştır. Bu hususta üyeler, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 26 Eylül 2004 tarihli ve 5325 sayılı Kanun'un takip eden iki yıl içinde bölge adliye mahkemelerinin kurulmasını öngörmesine rağmen, bu mahkemelerin on iki yıl sonra kurulduğunu ve 6723 sayılı Kanun'un düzenlenmesinden önce ve sonra Danıştay ve Yargıtay üye sayısının birkaç kez artırıldığını gözlemlemişlerdir. Üyeler, kanun koyucunun, kendisine sunulan çeşitli seçenekler arasında, hâkim ve savcıların yararlandıkları güvencelere uygun olarak, yüksek mahkeme üyelerinin sayısının, istinaf mahkemelerinin kurulmasına ve faaliyete geçirilmesine paralel olarak kademeli bir şekilde azaltılmasını öngörerek görevde kalmalarını sağlama imkânına sahip olduğunu eklemişlerdir. Üyeler ayrıca, görev süreleri kısaltılan ve daha sonra hâkimlik görevine atanan yüksek mahkeme üyelerinin, özellikle sağlık sigortası ve uygulanabilir disiplin ve ceza rejimi ile ilgili olarak, daha önce aynı güvencelere sahip olmadıklarını tespit etmişlerdir. Öte yandan üyeler, altmış beş yaşına kadar hâkim olarak görev yapmak için seçilmiş olan yüksek mahkeme üyelerinin bu yönde meşru bir beklentiye sahip oldukları ve bu bağlamda yararlandıkları anayasal güvencelerle bağdaşmayacak şekilde görevlerine son veren yasal hükümlerin öngörülebilir olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmışlardır.

II. ULUSLARARASI HUKUK KURALLARI VE UYGULAMASI

29. Somut olayda ilgili uluslararası hukuk kurallarının ve uygulamasının açıklaması için *Grzęda/Polonya* ([BD], no. 43572/18, 15 Mart 2022) kararının 120 ila 144. paragraflarına atıfta bulunmaktadır.

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

I.SÖZLEŞME’NİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

30. Başvuran, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasını ve 13. maddesini ileri sürerek, 6723 sayılı Kanun ile öngörülen, Danıştay üyesi hâkimi olarak görevinin sona erdirilmesi tedbirinin herhangi bir yargı denetimine tabi tutulmasını sağlayamamasından şikâyetçi olmaktadır. Başvuran aynı zamanda, HSYK’nın görevdeki üyelerin görevinin vaktinden önce sona erdirilmesi sonrasında oluşturulan yeni oluşumunda kendisini Danıştay üyesi olarak atamama kararına itiraz edebileceği bir hukuk yolunun bulunmamasından şikâyet etmektedir.

31. Mahkeme öncelikle, Sözleşme ve Protokolleri uyarınca bir başvuran tarafından ileri sürülen hukuki gerekçelere bağlı kalmadığını ve bir şikâyeti, başvuran tarafından ileri sürülenler dışındaki Sözleşme maddeleri ya da hükümleri kapsamında da inceleyerek, bu şikâyete konu edilen olaylara ilişkin yapılacak hukuki nitelendirme hususunda karar verebileceğini hatırlatmaktadır (*Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10 ve 22768/12, § 126, 20 Mart 2018). Mahkeme ardından, Sözleşme’nin 6. maddesinin 13. maddeye nazaran *özel bir hüküm (lex specialis)* teşkil ettiğini ve 13. maddenin gerekliliklerinin, daha katı olan 6. maddenin gerekliliklerini kapsadığını yinelemektedir (*Grzęda/Polonya* [BD], no. 43572/18 § 352, 15 Mart 2022). Dolayısıyla, olay ve olguların hukuki nitelendirmesi konusunda takdir yetkisine sahip olan Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin, Sözleşme’nin yalnızca 6. maddesinin 1. fıkrası açısından incelenmesinin uygun olduğu kanaatine varmaktadır. Söz konusu maddenin somut olayla ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından (...) hakkaniyete uygun olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir (...)”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında*1. Tarafların İddiaları***a) Hükümet**

32. Hükümet, biri şikâyetin *konu bakımından (ratione materiae)* bağdaşmamasına, diğeri iç hukuk yollarının tüketilmemesine dayanan iki kabul edilemezlik itirazı ileri sürmektedir.

33. Hükümet, somut olayda, Mahkemenin *Vilho Eskelinen ve diğerleri/Finlandya* ([BD], no. 63235/00, § 62, AİHM 2007-II) kararında belirlenen kriter bakımından, başvuranın Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında bir medeni hakka sahip olmadığını ileri sürmektedir. Hükümet öncelikle, kendisine göre, iç hukukun, başvuranın Danıştay üyesi olarak görevinin sona erdirilmesi tedbirine ilişkin olarak, mahkemeye erişiminin engellemesi nedeniyle, bu kriterin ilk koşulunun yerine getirildiğini iddia etmektedir. Bu hususta Hükümet, yüksek mahkeme üyesinin görevine son veren bir kanunun, niteliği gereği, herhangi bir yargı denetimine tabi tutulamayacağını açıklamaktadır. Hükümet, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun insan haklarının korunması açısından hakların telafisini amaçlayan olağanüstü bir mekanizma oluşturduğunu ve bu nedenle *Eskelinen* kriteri anlamında, mahkemeye erişim hakkı sunduğunun kabul edilemeyeceğini açıklayarak, bireysel başvuru yolunun bu bağlamda dikkate alınamayacağını eklemektedir. Hükümet ayrıca, *Baka/Macaristan* ([BD], no. 20261/12, 23 Haziran 2016) kararının koşullarının aksine, Türk kanun koyucunun bölge adliye mahkemelerinin kurulmasına dayanan, yargı sisteminin yeniden düzenlenmesi için önemli bir reformun uygulanması kapsamında, yüksek mahkemelerin tüm üye hâkimlerinin görevine son verdiğini belirtmektedir.

34. Hükümet, *Eskelinen* kriterinin ikinci koşulu ile ilgili olarak, başvuranın yüksek mahkeme üyesi hâkimi olarak, kamu hukuku ile verilen yetkilerin kullanılmasına doğrudan katıldığını ve Devletin genel menfaatlerinin korunması için görevlerini yerine getirdiğini açıklamakta ve ihtilaf konusu tedbirin yargı denetimi dışında bırakılmasının, bu nedenle haklı gösterildiği kanaatine varmaktadır. Hükümet bu nedenle, başvuranın Danıştay üyeliği görevinin süresinden önce sona erdirilmesine ilişkin olarak, mahkemeye erişimin engellenmesinin hukukun üstünlüğüne ve *Eskelinen* ilkelerine uygun olduğu kanaatine varmaktadır.

35. Hükümet ardından, görüşlerinin sunulduğu tarihte, başvuranın Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvurunun halen derdest olduğunu iddia ederek, iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürmektedir.

b) Başvuranlar

36. Başvuran, Hükümetin itirazlarına karşı çıkmaktadır. Başvuran, Danıştay üyesi olarak görev süresinin erken sona ermesini istememe hakkına sahip olduğunu

ve ulusal hukukun, söz konusu görev süresinin sona ermesini mahkemeye erişim hakkından “açıkça” hariç tutmadığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda başvuran, 6723 sayılı Kanun’un kabul edilmesinden önce yürürlükte ve uygulanabilir olduğu şekliyle, Anayasa’nın ve Danıştay Kanunu’nun ilgili hükümlerine göre, görevi istifa veya emeklilik gibi belirli nedenlerden dolayı sona erdirilmediği sürece, 65 yaşına kadar görevde kalma hakkına sahip olduğunu, bu durumda, kendisine göre, 2575 sayılı Kanun’un 75. maddesinin yargı denetimini öngördüğünü belirtmektedir. Ardından başvuran, Danıştay üyelerinin görevine sona verilmesinin, ilke olarak, yargı denetimine tabi tutulduğunu ve kendisini bu tedbire karşı yargı yoluna başvurma imkânından yoksun bırakarak, 6723 sayılı Kanun’un söz konusu ilkeye bir istisna getirdiğini iddia etmektedir. Başvuran bu nedenle, *Baka* (yukarıda anılan) kararının özellikle 109 ila 111. paragraflarına atıfta bulunarak, somut olayda, 6723 sayılı Kanun uyarınca görevine son verilmesi nedeniyle medeni hak hususunda gerçek ve ciddi bir itirazın söz konusu olduğu kanaatine varmaktadır. Dolayısıyla başvuran, Sözleşme’nin 6. maddesinde yer alan korumanın hariç tutulmasına ilişkin *Vilho Eskelinen ve diğerleri* (yukarıda anılan) kararında öngörülen ilk koşulun yerine getirilmediği ve söz konusu hükmün medeni hukuk yönünün mevcut davaya uygulanabilir olduğu kanaatine varmaktadır.

37. İç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin itiraz ile ilgili olarak, başvuran, bireysel başvurusunun incelenme süresi ve yüksek mahkemenin söz konusu sorunla ilgili başvurular hakkında vereceği çelişkili kararlar göz önünde bulundurulduğunda, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun mevcut davada etkin olmadığını ifade etmektedir.

c) Müdahil Taraf

38. *Volunteer Jurists Association*, başvuranın Danıştay üyesi olarak görev süresinin, olayların meydana geldiği dönemde uygulanabilir iç hukuk hükümleri ihlal edilerek kısıtıldığını ve kendisine göre, bu hükümler, yüksek mahkeme üyelerinin görevinin emekliliğe ayrılmadan önce sona erdirilmesi imkânını öngörmediğini ileri sürmektedir. *Volunteer Jurists Association*, bu tedbirin mahkemeye erişimden hariç tutulmasının, kendisine göre, yargı bağımsızlığını zayıflatacak ve siyasi gücün yargı organları üzerindeki etkisini güçlendirecek nitelikte olan bir kanundan kaynaklandığı ve bu nedenle, hukukun üstünlüğü ilkesiyle uyumlu olarak değerlendirilemediği kanaatine varmaktadır.

2. *Mahkemenin Değerlendirmesi*a) **Şikâyetin Konu Yönünden (*ratione materiae*) Bağdaşmaz Olduğuna Dair İtiraz Hakkında**i. *Genel ilkeler*

39. Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının “medeni hukuk” yönünden uygulanabilir olduğunu kabul etmek için, Sözleşme ile korunsun ya da korunmasın, iç hukukta tanınan, en azından savunulabilir bir şekilde talep edilebilecek bir “hakka” ilişkin itirazın olması gerektiğini hatırlatmaktadır. Gerçek ve ciddi bir itiraz söz konusu olmalıdır; bu itiraz, bir hakkın varlığı ile ilgili olabileceği gibi, kapsamı veya kullanılma şekli ile de ilgili olabilir. Dahası, yargılamanın sonucu söz konusu hak açısından doğrudan belirleyici olmalıdır; zayıf bir bağlantı veya uzak yansımalar 6. maddenin 1. fıkrasının uygulanabilir olması için yeterli değildir (bk. diğer birçok karar arasında, yukarıda anılan *Baka*, § 100). Son olarak, hak “hukuki” bir nitelik taşımalıdır (yukarıda anılan *Grzęda*, § 257).

40. İleri sürülen “hakkın” iç hukukta bir dayanağının olup olmadığına karar vermek için başlangıç noktası olarak, ulusal hukuk hükümlerinin ve ulusal mahkemelerin bunlara verdiği yorumun dikkate alınması gerekmektedir (bk. örneğin *Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre* [BD], no. 5809/08, § 97, 21 Haziran 2016). Mahkeme, ulusal mevzuatı yorumlama görevinin öncelikle ulusal makamlar ile özellikle ilk derece mahkemelerine ve yüksek mahkemelere ait olduğunu hatırlatmaktadır. Kabul edilen yorumlama, keyfî veya açıkça mantıksız olmadığı sürece, Mahkemenin görevi, bu yorumlamanın etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır (yukarıda anılan *Radomilja ve diğerleri*, § 149). Böylelikle, yüksek ulusal mahkemeler, Sözleşme'den doğan ilgili içtihadı ve bundan kaynaklanan ilkelere dayanarak, mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmasının kesin niteliğini tam ve ikna edici bir şekilde incelediğinde, Mahkemenin, iç hukukun yorumlanmasına ilişkin bir sorun hakkında kendi görüşlerini onların görüşlerinin yerine koyarak ve bu mahkemelerin aksine, ilgili kişinin, ulusal mevzuat ile tanınan bir hakka sahip olduğunu savunulabilir bir şekilde iddia edebileceğine karar vererek, bu mahkemelerin aksine çok ciddi nedenleri olması gerekmektedir (yukarıda anılan *Grzęda*, § 259).

41. Kamu görevlilerine ilişkin olarak, *Vilho Eskelinen ve diğerleri* (yukarıda anılan) kararında ortaya konulan kriterlerden, davalı Devletin, Mahkeme önünde,

Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan korumanın dışında bırakılmasını haklı göstermek amacıyla, ilgilinin devlet memuru statüsünü ileri sürebilmesi için iki koşulun yerine getirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. İlk olarak, ilgili Devletin iç hukukunun, söz konusu görev veya çalışan kategorisine ilişkin olarak mahkemeye erişimi (yukarıda anılan *Grzęda*, § 292) engellemesi gerekmektedir. İkinci olarak, bu derogasyonun, devletin menfaatiyle bağlantılı objektif gerekçelere dayanması gerekmektedir. Erişimin engellenmesinin haklı gösterilebilmesi için, Devletin, söz konusu kamu görevlisinin kamu gücünün kullanılmasına katıldığını veya ilgili ile İşveren Devlet arasında özel bir güven ve sadakat bağının bulunduğunu göstermesi yeterli değildir. Devletin ayrıca, dava konusunun, devlet yetkisinin kullanılmasıyla bağlantılı olduğunu veya yukarıda belirtilen özel bağı sorguladığını göstermesi gerekmektedir. Böylelikle, ilgili kamu görevlisi ile söz konusu Devlet arasındaki ilişkinin özel niteliği nedeniyle – maaş, tazminat veya bu türden diğer haklarla ilgili olanlar gibi – olağan iş uyuşmazlıklarını Sözleşme'nin 6. maddesinin güvencelerinden hariç tutmasını ilke olarak haklı gösteren herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Uygulamada, Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanabilir olduğu yönünde bir varsayım olacaktır ve ilk olarak, ulusal hukuka göre kamu görevlisi olan başvuranın mahkemeye erişim hakkına sahip olmadığını ve ikinci olarak, bu kamu görevlisi hakkında 6. maddeyle güvence altına alınan hakların hariç tutulmasının esas alındığını gösterme görevi davalı Devlete ait olacaktır (*ibid.*, § 62 ve yukarıda anılan *Grzęda*, § 261).

42. Mahkeme özellikle, mahkemeye erişimi engelleyen ulusal hukukun, belirli bir davada Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamında herhangi bir etkiye sahip olduğunu, hukukun üstünlüğü ile uyumlu olması gerektiğini hatırlatmaktadır. Sadece Sözleşme'nin önsözünde açıkça belirtilmemiş olan, aynı zamanda Sözleşme metninin bütün maddelerinin de yapısında var olan bu kavram, özellikle bir hakkın kullanılmasına yönelik herhangi bir müdahalenin, ilke olarak, genel uygulama belgesine dayanmasını gerektirir (yukarıda anılan *Baka*, § 117 ve yukarıda anılan *Grzęda*, § 299).

43. Mahkeme, *Vilho Eskelinen ve diğerleri* (yukarıda anılan, § 61) kararında, gerekçesinin kamu görevlilerinin durumuyla sınırlı olduğunu belirtmiş olsa da, daha sonra bu kararda belirlenen kriterleri hâkimlerle ilgili davalara uygulamıştır.

Mahkeme, hâkim ve savcıların dar anlamda idarenin bir parçası olmasalar bile, yine de geniş anlamda kamu hizmetinin bir parçası olduklarını gözlemlemiştir (yukarıda anılan *Baka*, § 104 ve yukarıda anılan *Grzęda*, § 262). Mahkeme, *Vilho Eskelinen ve diğerleri* (yukarıda anılan) kararında belirtilen kriterleri, hâkimlik görevleri sona ermeksizin (yukarıda anılan *Baka*, §§ 34 ve 107-111, *Denisov/Ukrayna* [BD], no. 76639/11, § 54, 25 Eylül 2018 ve *Broda ve Bojara/Polonya*, no. 26691/18 ve 27367/18, §§ 121-123, 29 Haziran 2021) görevinin sona erdirilmesi (örneğin Yüksek Mahkeme Başkanlığı, İstinaf Mahkemesi Başkanlığı veya Bölge Mahkemesi Başkan Yardımcısı), bir hâkimin yasama reformunun ardından yargı görevlerini yerine getirmesinin yasaklanması (*Gumenyuk ve diğerleri/Ukrayna*, no. 11423/19, §§ 61 ve 65-67, 22 Temmuz 2021), Cumhuriyet başsavcısının görevinin süresinden önce sona erdirilmesi (*Kövesi/Romanya*, no. 3594/19, §§ 124-125, 5 Mayıs 2020) ve Ulusal Yargı Konseyi üye hâkiminin görevinin, hâkimlik görevi sona erdirilmeden zamanından önce sona erdirilmesi (yukarıda anılan *Grzęda*, §§ 287-327) ile ilgili davalar da dâhil olmak üzere, hâkimlerle ilgili bütün dava türlerine uygulamıştır.

44. Ayrıca, hâkimler ve Devlet arasındaki çalışma ilişkisinin, yargının bağımsızlığı için temel olan özel güvenceler ışığında anlaşılması gerekmektedir. Böylelikle, hâkimlerden beklenen “özel güven ve sadakatten” bahsedildiğinde, burada kamu gücünü elinde bulunduranlara karşı değil, hukukun üstünlüğü ve demokrasiye karşı olan sadakat söz konusudur. Hâkimler ve Devlet arasındaki çalışma ilişkisinin karmaşık doğası, hâkimlerin görevlerini yerine getirirken *öncelikle (a fortiori)* korkmadan veya herhangi bir kimseye iltimas geçmeden hukukun ve adaletin gereklerine dayandırılan kararlar verebilmeleri için Devletin diğer kollarından yeterince uzaklaştırılmalarını gerektirmektedir. Hâkimlerin, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını doğrudan etkileyen konularda Sözleşme’nin öngördüğü güvencelerden iç hukuk tarafından yoksun bırakıldıkları takdirde, hukukun üstünlüğüne saygı gösterilmesini sağlayabileceklerine ve Sözleşme’ye etki kazandırabileceklerine inanmak yanıltıcı olabilmektedir (*Bilgen/Türkiye*, no. 1571/07, § 79, 9 Mart 2021, yukarıda anılan *Broda ve Bojara*, § 120 ve yukarıda anılan *Grzęda*, § 264).

45. Mahkeme, olayların meydana geldiği dönemde, başvuranın idare mahkemelerinde hâkim olarak görev yaptığını ve 2011 yılında HSYK tarafından Danıştay üyeliğine seçildiğini kaydetmektedir (yukarıda 4. paragraf).

46. Mahkeme ardından, başvuranın Danıştaydaki hâkimlik görevinin, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'na geçici 27. maddeyi ekleyen ve 23 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6723 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile hâkimlik statüsü bu tedbirden etkilenmeksizin sona erdirildiğini tespit etmektedir (yukarıda 26. paragraf). Bu son hüküm, üç dereceli yargı sisteminin getirilmesi ve istinaf mercilerinin bölge idare mahkemelerine devredilmesi nedeniyle Danıştayın üye sayısının azaltılmasını amaçlamaktaydı, zira bu değişikliklerin yüksek idare mahkemesinin iş yükünün azaltılmasına yol açması gerekmektedir (9, 10 ve 26. paragraflar).

47. Mahkeme, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, Danıştayın üye hâkimlerine ilişkin olarak, belirli bir görev süresinin açıkça belirtilmediğini (yukarıda 19. paragraf) ve aynı durumun 6723 sayılı Kanun'un kabul edilmesinden önce 2575 sayılı Danıştay Kanunu için de geçerli olduğunu ve söz konusu Kanun'un kabul edilmesinden önce 2575 sayılı Kanun'un 9. maddesine yeni fıkralar eklenerek Danıştay üyelerinin görev süresini on iki yıl olarak belirlediğini (yukarıda 20. paragraf) tespit etmektedir. Mahkeme ardından, söz konusu 2575 sayılı Kanun'un, bir Danıştay üyesinin görevini emeklilik yaşından önce sona erdirilebileceğine ilişkin gerekçeleri sıraladığını ve bu gerekçelerin, istifaya davet veya disiplin cezası bağlamında emekliye ayrılma (yukarıda 23. paragraf), cezaya mahkûm edilme (yukarıda 25. paragraf) veya sağlık nedenleriyle görevini yerine getirememesi (*ibid.*) olduğunu gözlemlemektedir.

48. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın, 6723 sayılı Kanun'un kabul edilmesinden önce uygulanabilir olduğu şekliyle iç hukuktan, Danıştay hâkimlerinin görevlerinin, yukarıda belirtilen özel nedenler dışında emekliliğe ayrılmadan önce sona erdirilemeyeceğinin anlaşıldığı yönündeki iddiasını dikkate almaktadır (yukarıda 36. paragraf). Anayasa Mahkemesi ise, başvuranın bireysel başvurusuna ilişkin verdiği kararda, özellikle Anayasa'nın dayandığı mahkemelerin bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkelerini göz önünde bulundurarak, Danıştay

üyelerinin, görevlerinin keyfi bir şekilde sona erdirilmemesi konusunda anayasal bir haktan yararlandıkları kanaatine varmıştır (yukarıda 17. paragraf).

49. Mahkeme, ulusal düzeyde böyle bir hakkın varlığına ilişkin olarak, Anayasa Mahkemesinin vardığı sonucu sorgulamak için herhangi bir neden görmemektedir. Bu bağlamda Mahkeme, daha önce, yargı erkinin toplumdaki özel rolünü defalarca vurguladığını hatırlatmaktadır: Bir hukuk devletinde temel değer olan adaletin garantörü olarak, görevini yerine getirebilmek için vatandaşların güvenini kazanması gerekmektedir (yukarıda anılan *Baka*, § 165, bu kararda yapılan atıflarla birlikte). Mahkeme ayrıca, daha önce, hâkimlerin, yararlandıkları mesleki güvencelere dayanarak, statülerini veya kariyerlerini etkileyen tedbirlerin yargı bağımsızlığı ve hâkimlerin azledilemezliği ilkelerine tam olarak uyması gerektiğini iddia edebileceklerine dair herhangi bir şüphenin bulunmadığı kanaatine vardığını hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Gumenyuk ve diğerleri*, § 54).

50. Mahkeme, Hükümetin, Danıştay üyesi hâkimlerin görevlerinin süresinden önce sona erdirilmesinin, yargı sisteminin yeniden düzenlenmesi için bölge adliye mahkemelerinin sisteme dâhil edilmesinden oluşan büyük bir reformun uygulanmasıyla haklı gösterildiği yönündeki iddiasıyla ilgili olarak ikna olmamıştır (yukarıda 33. paragraf). Nitekim Mahkeme, ihtilaf konusu kanunun kabul edilmesinden önce uygulanabilir kurallara uygun olarak ve özellikle Anayasa Mahkemesinin kararında atıfta bulunduğu mahkemelerin bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkelerine (yukarıda 17. paragraf) ve Anayasa'nın 139. maddesinden doğan hâkimlerin azledilemezliği ilkesine (yukarıda 19. paragraf) riayet ederken görevdeki yüksek mahkeme üyelerinin görevlerini koruyarak bu yargı reformunun uygulanmasına imkân verebilecek farklı tedbirlerin alınabileceği kanaatine varmaktadır.

51. Mahkeme, bu hususta, Anayasa Mahkemesinin muhalif görüş sunan üyeleri tarafından yüksek mahkemenin 6723 sayılı Kanun'un anayasaya uygunluk denetimine ilişkin kararında dile getirilen (yukarıda 28. paragraf) ve istinaf mahkemelerin kurulması ve işleyişine paralel olarak Danıştayın üye sayısının kademeli olarak azaltılmasının öngörülebileceği görüşünü kaydetmektedir. Böylelikle, örneğin, yeni seçilen üyelerin görev süresi kısaltılabilirken, Danıştayda görev yapan hâkimler, görevlerinin sonuna kadar görevde kalabilmektedir. Ayrıca,

6723 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile eklenen 2575 sayılı Kanun'un geçici 27. maddesi, üye sayısı 90'a getirilinceye kadar boşalan her iki üyelik için bir üye atanmasını öngörmekteydi ve bu da, Danıştayın geçiş döneminde sayısının kademeli olarak azalmasının sağlamasını gerektirmekteydi (yukarıda 10 ve 26. paragraflar). Mahkemeye göre, 6723 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte Danıştayın tüm hâkimlerinin görevinin erken ve derhal sona erdirilmesi, tedbirin orantılılığına ilişkin olarak açıkça bir sorun teşkil etmektedir. Nitekim temel bir yargı reformu çerçevesinde gerçekleştirilse dahi, bu tür değişikliklerin uygun bir alışma dönemi eşliğinde yapılması gerekmekte veya bu sağlanamadığı takdirde, yalnızca yeni üyelerin görevinin başlangıcından itibaren uygulanması gerekmektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Grzęda*, § 279; ayrıca bk. *aksi yönde (a contrario)* bir karar için, *Gyulumyan ve diğerleri/Ermenistan* (k.k.), no. 25240/20, §§ 77 ve 78, 21 Kasım 2023).

52. Öte yandan Mahkeme, bu bağlamda, 2005 yılında 5235 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde yapılması gereken bölge adliye mahkemelerinin kuruluşunun (yukarıda 5. paragraf), 2016 yılında gerçekleştiğini vurgulamak istemektedir. Ayrıca Mahkeme, 6723 sayılı Kanun'un kabul edilmesinden önce Yüksek İdare Mahkemesinin üye sayısının 2011 ve 2014 yıllarında iki kez artırılmış olmasına (yukarıda 6. paragraf) ve daha sonra mahkemenin önemli iş yükü gerekçesiyle 2017 yılında çıkarılan bir kanun hükmünde kararname uyarınca, yani yukarıda belirtilen yargı reformu bağlamında üye sayısının azaltılması amacıyla Danıştayın tüm hâkimlerinin görevini sona erdiren söz konusu Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra yeniden bir artışa yol açmış olmasına önem vermektedir (yukarıda 11. paragraf). Dolayısıyla Mahkeme, üç dereceli yargı sisteminin kurulmasına dayanan ve yüksek mahkeme üyelerinin sayısının azaltılmasını içeren yargı reformunun uygulandığı koşulların, Hükümetin söz konusu reformun uygulanması amacıyla Danıştayın tüm üyelerinin görevinin bir kanun uyarınca erken sona erdirilmesinin gerekli ve kaçınılmaz olduğu yönündeki iddiasını destekleyecek nitelikte olmadığı kanaatine varmaktadır.

53. Bu koşullar altında, Mahkeme, 6723 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte başvuranın görevinin *kanun yoluyla (ex lege)* sona erdirilmesinin, ilgilinin Danıştay üyesi olarak seçilmesi sırasında uygulanabilir olan kurallar uyarınca sahip

olduğunu iddia ettiği hakkın savunulabilir niteliğini geriye dönük olarak ortadan kaldıramayacağı kanaatine varmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, söz konusu kurallar, ilgilinin görevinin sona erdirilmesini sağlayabilecek belirli gerekçeleri açıkça ortaya koymaktadır. 6723 sayılı Kanun’a dayanarak söz konusu kurallara bir istisna getirilmiş olması nedeniyle, bu Kanun, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasından doğan adil yargılanma güvencelerinin uygulanması gerektiğinin savunulabilir bir şekilde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusunun ortaya çıktığı “davanın” konusunu oluşturmaktadır. Mevcut davanın koşullarında, bu nedenle, iç hukukta bir hakkın bulunup bulunmadığı sorusuna yeni mevzuat temelinde karar vermek mümkün değildir (yukarıda anılan *Baka*, § 110 ve yukarıda anılan *Grzęda*, § 285).

54. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ışığında, somut olayda başvuranın görevinin keyfi bir şekilde sona erdirilmemesi “hakkı” konusunda gerçek ve ciddi bir itirazın bulunduğu; başvuranın, savunulabilir bir şekilde bu hakkın iç hukukta tanındığını iddia edebileceği kanaatine varmaktadır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Bilgen*, §§ 63 ve 64).

β) İleri sürülen hakkın hukuki niteliği hakkında: Eskelinen kriteri

55. Mahkeme ardından, *Vilho Eskelinen ve diğerleri* (yukarıda anılan) kararında belirtilen kriter ışığında, başvuran tarafından iddia edilen “hakkın”, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasındaki bu kavramın özerk anlamında “medeni nitelikte” olup olmadığını belirlemesi gerekmektedir (yukarıda anılan *Broda ve Bojara*, § 110). Mahkeme bunu belirlerken, somut olayda *Eskelinen* kriterinin koşullarının karşılanıp karşılanmadığını inceleyecektir. *Vilho Eskelinen ve diğerleri* kararında ortaya konan iki koşulun kümülatif olması nedeniyle, ilk koşula uyulmadığının tespit edilmesi, ikinci koşula uyulup uyulmadığını incelemeye gerek kalmaksızın, Sözleşme’nin 6. maddesinin uygulanabilir olduğu sonucuna varmak için yeterlidir (yukarıda belirtilen *Baka*, § 118).

56. *Eskelinen* kriterinin ilk koşuluna ilişkin olarak, Mahkeme, *Baka* (yukarıdan anılan) kararında, başvuranın mahkemeye erişiminin engellendiği bir davayı incelediğini ve bu davada özellikle ihtilaf konusu tedbirin yani başvuranın Yüksek Mahkeme Başkanlığı görevinin süresinden önce sona erdirilmesi hususunun Temel Kanun’un geçici hükümlerine dâhil edildiğini hatırlatmaktadır. Başvuran *Baka*, önceki yasal çerçeve kapsamında görevden alınmış olsaydı, bu

tedbire yetkili yargı organı önünde itiraz edebilecekken, itiraz etme imkânından yoksun bırakılmıştır (*ibid.*, § 115). Bu bağlamda Mahkeme, iç hukukta mahkemeye erişimin, başvuranla ilgili ihtilaf konusu tedbirin kabul edildiği sırada değil, kabul edilmeden önce engellenip engellenmediğinin belirlenmesi gerektiği kanaatine varmıştır. Mahkeme, aksi yönde hareket etmenin, başvuranın “hakkına” müdahale edildiği iddiasını oluşturan ihtilaf konusu tedbirin kendisinin aynı zamanda ilgilinin mahkemeye erişiminin imkânsızlığının yasal dayanağını oluşturabileceğini ve bu tür bir yaklaşımın, kötüye kullanmanın yolunu açabileceğini kabul etmek anlamına geleceğine hükmetmiştir (*ibid.*, § 116).

57. Başvuran, 6723 sayılı Kanun’un kabul edilmesinden önce uygulanabilir yasal çerçeveye göre bir Danıştay üyesinin görevinin, istifa etmeye veya emekli olmaya davet edilerek sona erdirilmesinin, 2575 sayılı Kanun’un 75. maddesi uyarınca yargı denetimine tabi tutulduğunu ileri sürmektedir. Mahkeme daha önce yukarıda kaydettiği üzere, ilgili iç hukuka göre, 6723 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden önce, Danıştay üyelerinin görev sürelerinin emekliliğe ayrılma yaşından önce, yani bir yandan, görev süresinin erken sona erdirilmesine ilişkin olarak nesnel nitelikte olan cezaya mahkûm edilme (yukarıda 25. paragraf) veya sağlık nedenleriyle söz konusu görevleri yerine getiremeyecek durumunda olma (*ibid.*) gibi gerekçelerin olması halinde veya diğer yandan, Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu tarafından istifa etmeye veya emekli olmaya davet etme şeklinde disiplin cezası verilmesi durumunda (yukarıda 23. paragraf) sona erebilmektedir. Mahkeme ardından, 2575 sayılı Kanun’un 75. maddesi uyarınca, Yüksek Disiplin Kurulunun kararlarının yargı yollarına konu edilebileceğini (yukarıda 23. paragraf) ve bu yargı yollarına, aynı Kanun’un 24 ve 25. maddeleri gereğince, ilk derece mahkemesinde ve temyizde Danıştay organları önünde başvurulduğunu gözlemlemektedir (yukarıda 21. paragraf). Ayrıca, söz konusu Kanun’un 83. maddesi, kasıtlı bir suçtan dolayı altı aydan aşağı hapis cezası ile hüküm giyme halinde bu suç, mesleğin vakar ve şerefini bozan veya mesleğe karşı genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse, ilgilinin meslekten çıkarılması gerekip gerekmediğine Yüksek Disiplin Kurulu tarafından karar verilmesini öngörmektedir (yukarıda 25. paragraf). Yüksek Disiplin Kurulunun bu hükme dayanan kararı, aynı

zamanda, yukarıda belirtilen hükümler gereğince Danıştayın yargı denetimine tabi tutulabilmektedir.

58. Bu nedenle Mahkeme, ilgili iç hukukun, 6723 sayılı Kanun'un kabul edilmesinden önce yürürlükte olduğu şekliyle, bir Danıştay üyesinin görevinin süresinden önce sona erdirilmesine ilişkin sınırlayıcı şekilde sıralanan durumlarda mahkemeye erişim hakkını öngördüğünü tespit etmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, Danıştay üyesinin görevinin süresinden önce sona erdirilmesinin hukuka uygunluğuna itiraz etmek için, ulusal hukukun "mahkemeye erişimi engellediği" (yukarıda 41. paragraf) sonucuna varamaz. Her hâlükârda Hükümet, iç hukukun söz konusu itiraz türü için mahkemeye erişimi engellediğine ilişkin ikna edici bir şekilde kanıtlamamıştır.

59. Hükümetin Danıştay üyelerinin mahkemeye erişimi engelleyen kanunla öngörülen görevinin süresinden önce sona erdirilmesinin, temel bir yargı reformu kapsamında üç dereceli yargı sisteminin kurulması amacıyla gerekli olduğunu ileri sürmesi nedeniyle (yukarıda 33. paragraf), Mahkeme, Sözleşme'nin, Devletlerin yargı sistemlerini yeniden düzenlemek için gerekli ve meşru kararlar almalarını engellemediğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Gumenyuk ve diğerleri*, § 43). Mahkeme ayrıca, bu reformun amaçları ve uygunluğu hakkında karar vermenin veya bu reformun Türk anayasa hukuku bakımından haklı gösterilip gösterilmediğini belirlemenin kendi görevi olmadığı kanaatine varmaktadır. Bununla birlikte Mahkeme, reformun somut olarak uygulanma şeklinin başvuranların Sözleşme ile güvence altına alınan haklarını ihlal edip etmediğini incelemekle görevlidir (*ibid.*). Mevcut davada başvuran, Danıştayın diğer tüm üyeleri gibi, idare mahkemeleri tarafından verilen karar ve hükümleri nihai olarak denetleme hususunda anayasal sorumluluğu olan bu yüksek mahkemenin seçilmiş üyesi olarak görev yapmıştır (yukarıda 19. paragraf). 6723 sayılı Kanun, söz konusu tedbirin yasallığına ilişkin herhangi bir yargı denetiminin yapılmaması nedeniyle, bu görevi süresinden önce sonlandırmıştır. Öte yandan, 6723 sayılı Kanun uyarınca, görevi sona eren bazı kişiler, görevlerinin söz konusu Kanun ile sona erdirilmesinin ardından, HSYK tarafından Danıştay üyesi olarak önceki görevlerine yeniden getirilmiş, ancak başvuran bu mahkemede tetkik hâkimliği görevine atanmıştır. HSYK, Anayasa'nın 159. maddesi uyarınca yargı denetimine tabi tutulmayan (bk.

yukarıda 19. paragraf) ilgili kararlarında, Danıştay üyesi olarak önceki görevlerine yeniden atanan kişilerin yeniden gönderilmeleri sırasında dikkate aldığı kriterlere atıfta bulunmamıştır (yukarıda 13. paragraf). Hâlbuki – diğer tüm vatandaşlar gibi – yargı mensupları da yasama ve yürütme kuvvetlerinden kaynaklanabilecek keyfiliğe karşı korumadan faydalanmaları gerekmekte ve ancak görevden alma gibi tedbirlerin yasaya uygunluğunun bağımsız bir yargı oranı tarafından denetlenmesi, bu tür bir korumayı etkin bir şekilde sağlayabilmektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)* yukarıda anılan *Bilgen*, § 79 ve yukarıda anılan *Grzęda*, §§ 327).

60. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Mahkeme, *Vilho Eskelinen* kriterinin ilk koşulunun yerine getirilmediği kanaatine varmaktadır. Sözleşme'nin 6. maddesinin uygulanmasının hariç tutulması için kriterin iki koşulunun karşılanması gerektiğinden, Mahkeme, ikinci koşulun yerine getirilip getirilmediğinin belirlenmesine gerek olmadığı kanaatine varmakta (bk. yukarıda anılan *Baka*, § 118) ve Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni hukuk yönü bakımından uygulanabilir olduğu sonucuna varmaktadır.

61. Sonuç olarak, Hükümet tarafından Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının uygulanabilirliğine ilişkin ileri sürülen ilk itiraz reddedilmelidir.

b) İç Hukuk Yollarının Tüketilmediği Yönündeki İtiraz Hakkında

62. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, 10 Kasım 2022 tarihinde, başvuranın bireysel başvurusu hakkında karar verdiğini (yukarıda 17. paragraf) ve bu nedenle, söz konusu başvuru yolunun kullanıldığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, Hükümetin, iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin itirazını reddetmek gerekmektedir.

63. Mahkeme, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve Sözleşme'nin 35. maddesinde öngörülen başka bir gerekçeyle kabul edilemez olmadığını tespit ederek, kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

a) Başvuran

64. Başvuran, yüksek mahkeme üyelerinin görevinin süresinden önce sona erdirilmesine ilişkin tedbirin, bölge adliye mahkemelerinin kurulmasını amaçlayan bir yargı reformu bağlamında kabul edilmediğini ileri sürmekte ve hem 6723 sayılı

Kanun'un gerekçe metninden hem de bu Kanun'la ilgili parlamento tartışmalarından ve olayların meydana geldiği dönemde yayımlanan basın makalelerinden, Hükümet tarafından söz konusu tedbirin yürürlüğe konmasının gerçek amacının yüksek mahkemelerin mevcut üyelerinin çıkarılması olduğunun anlaşıldığını iddia etmektedir. Bu bağlamda başvuran, yüksek mahkemelerin sayısının 2011, 2014 ve hatta 2017 yıllarında, yani 6723 sayılı Kanun'un 2016 yılında yürürlüğe girmesi sırasında tüm üyelerinin görevinin sona erdirilmesinden sonra artırıldığını belirtmektedir. Başvuran, bölge adliye mahkemelerinin kurulmasının yüksek mahkemelerin üye sayısının azaltılmasını gerektirdiği varsayıldığında bile, bu amaca ulaşmanın, söz konusu mahkemelerin üye sayısının yerine başkası gelmeyen emekliliğe ayrılan kişilerin kademeli olarak azaltılması gibi başka yolların da olduğunu eklemektedir. Dolayısıyla başvuran, ihtilaf konusu tedbirin meşru bir amaç izlemediği kanaatine varmaktadır.

65. Başvuran ayrıca, ilgili yüksek mahkemeyi düzenleyen özel kanuna tabi tutulan yüksek mahkeme üyelerinin statüsü ile prensipte Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun kapsamına giren alt mahkemelerde görev yapan hâkim ve savcılar statüsü arasında, özellikle sağlık sigortası, disiplin ve ceza yargılamaları ile Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Seçim Kurulunda görev yapmak veya Daire Başkanı ya da Yüksek Mahkeme Başkanı olmak için adaylık konusunda önemli farklılıklar bulunduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla başvuran, Danıştay üyeliği görevinin sona erdirilmesinin, bu görevle yararlandığı belirli güvenceleri ihlal ettiği ve bu nedenle söz konusu tedbirin orantılı olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmaktadır. Başvuran aynı zamanda, kendisinin yüksek mahkemenin en deneyimli üyelerinden biri olduğunu ve Danıştayın yeni üyeleri arasında bu deneyimli üyelerden hiçbirinin atanmadığını, bunun da yeni üye seçiminin keyfi ve ayrımcı bir şekilde yapıldığının kanıtı olduğunu iddia etmektedir.

b) Hükümet

66. Hükümet, yüksek mahkeme üyelerinin görevinin sona erdirilmesini öngören 6723 sayılı Kanun'un, geniş çaplı bir yargı reformu çerçevesinde Anayasa uyarınca yararlandığı takdir yetkisini kullandığı iddia edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildiğini belirtmekte ve sonuç olarak, söz konusu Kanun'un hukukun üstünlüğü ilkesiyle uyumlu olduğu kanaatine varmaktadır. Hükümet, yargı sisteminin yeniden düzenlenmesine ilişkin reformun, hâkimlerin

azledilemezliği ilkesine bir istisnayı haklı gösterdiğini, mevcut davanın kendisine göre bu tür bir istisnanın tam bir örneğini oluşturduğunu eklemektedir. Bu bağlamda Hükümet, mevcut davanın koşullarının *Baka* (yukarıda anılan) kararında söz konusu olan koşullardan farklı olduğu kanaatine varmakta ve 6723 sayılı Kanun'un, bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla üç dereceli yargı sistemi oluşturarak hukukun üstünlüğünün uygulanmasını sağlamayı ve halkın adalete olan güvenini yeniden kazanmayı amaçlayan büyük bir yargı reformunun parçası olduğunu açıklamaktadır. Hükümet ayrıca, bu reformun yüksek mahkemelerdeki koltuk sayısının azalmasına neden olduğunu ve bunun doğal bir sonucu olarak belirli sayıda üyenin görevinin sona erdirildiğini ve bu nedenle, kendisine göre, söz konusu tedbirin hiçbir şekilde görüşleri, beyanları veya eylemleri sebebiyle belirli kişilere yönelik olmadığını ileri sürmektedir.

67. Hükümet öte yandan, yüksek mahkeme üyelerinin görevinin sona erdirilmesinin, 6723 sayılı Kanun'la öngörüldüğü şekliyle, ilgili kişilerin kazanılmış haklarını güvence altına aldığını ve dolayısıyla izlenen meşru amaçla orantılı olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda Hükümet, şunları belirtmektedir: Yüksek mahkemelerin tüm üyelerinin görevine son verilmiştir; ilgililerin derecesi ve buna bağlı maaşları korunmuştur; Anayasa'nın 139. maddesiyle öngörüldüğü şekliyle, hâkimlik statüsünden doğan kazanılmış haklara riayet edilmiştir; kendisine göre, bağımsız ve tarafsız bir organ olan HSYK, yüksek mahkemelerin yeni üyelerini seçmekle yükümlü olmuştur; söz konusu yüksek mahkemelerin yeni üyeleri, gerekli koşulları yerine getiren tüm hâkimler arasından değil, 6723 sayılı Kanun uyarınca görevi sona eren üyeler arasından atanmışlardır ve Daire Başkanı gibi belirli görevler, kurumsal hafızanın korunması amacıyla görevlerin sona erdirilmesi tedbiri kapsamına alınmamıştır. Hükümet, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın, yüksek mahkeme üyelerinin görev süresine ilişkin güvenceyi öngörmediğini ancak sadece hâkim ve savcıların azledilemezliği ile ilgili bir güvenceyi öngördüğünü eklemektedir.

68. Hükümet son olarak, 6723 sayılı Kanun uyarınca görevine son verilen bazı yüksek mahkeme üyelerinin FETÖ/PDY olarak adlandırılan örgüte üye olma suçundan mahkûm edilmelerinin, aynı zamanda orantılılık incelemesinde dikkate alınması gerektiği kanaatine varmaktadır.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel İlkeler

69. Mahkemeye erişim hakkı, *Golder/Birleşik Krallık* (21 Şubat 1975, §§ 28-36, A serisi no. 18) kararında Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamında adil yargılanma hakkının bir yönü olarak tanımlanmıştır. Mahkeme, Sözleşme'nin çoğu kısmına dayanak olan hukukun üstünlüğü ve her türlü gücün keyfi kullanılmasının yasaklanması ilkelerine atıfta bulunarak, mahkemeye erişim hakkının, 6. madde tarafından sağlanan güvencelerin tümünde bulunan bir unsur olduğu sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası, herkese, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili herhangi bir anlaşmazlık hakkında mahkeme tarafından karar verilmesi hakkını sağlamaktadır (*Zubac/Hırvatistan* [BD], no. 40160/12, § 76, 5 Nisan 2018, bu kararda yapılan atıflarla birlikte).

70. Sözleşme'nin uygulama alanına giren konularla ilgili olarak, Mahkemenin içtihadı, yargılanabilir bir kişinin bağımsız ve tarafsız bir mahkemeye erişimi olmadığında, hukukun üstünlüğü ilkesine riayet sorununun her zaman ortaya çıktığını göstermektedir (yukarıda anılan *Golder*, § 34). Bununla birlikte Mahkeme bizzat, mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını ve bireye sağlanan erişimin, hakkın özünü etkileyecek şekilde veya ölçüde kısıtlamadığı ve azaltmadığı sürece, sınırlamalara tabi olabileceğini kabul etmiştir. Ayrıca, bu sınırlamalar yalnızca, meşru bir amaç izlemesi ve kullanılan araçlar ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunması halinde, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla bağdaşmaktadır (tümü yukarıda anılan *Baka*, § 120 ve *Zubac*, § 78 ve *Grzęda*, § 343).

b) Bu İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

71. Dolayısıyla Mahkeme, hâlihazırda, başvuranın Danıştay üyesi olarak görevinin keyfi bir şekilde sona erdirilmesine ilişkin savunulabilir hakkıyla ilgili gerçek ve ciddi itirazı incelemek için ulusal mahkemelere erişim imkânı bulunmamasının, içtihadından doğan genel ilkeler bakımından haklı gösterilip gösterilmediğini incelemesi gerekmektedir.

72. Demokratik bir toplumda yargının Devlet organları arasındaki üstün yeri ve kuvvetler ayrılığına verilen önemi ve yargı bağımsızlığının korunması gereğini dikkate alarak (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz* [BD], no. 55391/13 ve diğer 2 başvuru, § 196, 6 Kasım 2018), Mahkemenin, yargı mensuplarının

bağımsızlık ve özerkliklerini tehdit edebilen, statülerini veya kariyerlerini etkileyen tedbirlere karşı korunması konusunda özellikle dikkatli olması gerekmektedir (yukarıda anılan *Gumenyuk ve diğerleri*, § 52).

73. Bir hâkimin statüsü de dâhil olmak üzere, kariyerini etkileyen kararların usuli güvencelerle eşlik etmesi ve itiraza elverişli olması gerektiği geniş ölçüde kabul edilmektedir: Halkın yargı sisteminin işleyişine olan güveni de bu kararlara bağlıdır (yukarıda anılan *Bilgen*, § 96, bu kararda yapılan atıflarla birlikte). Belirli gerekçelerin bulunmaması nedeniyle, yargı mensuplarının görevinin süresinden önce sona erdirilmesine veya görevden çıkarılma olarak değerlendirilen tedbire itiraz etme hakkının kısıtlanmasına ilişkin yargı bağımsızlığıyla bağdaşmayabilir (yukarıda anılan *Gumenyuk ve diğerleri*, § 72).

74. Mahkeme, mahkemeye erişim hakkının, yargı mensuplarının korunması için temel usuli haklardan birini oluşturduğu ve başvuranın, Danıştay üyeliği görevinin, hâkim/savcı statüsü etkilenmeksizin sona erdirilmesi nedeniyle kazanılmış haklarından yoksun bırakılıp bırakılmadığı sorusundan bağımsız olarak, ilgilinin, ilke olarak, Anayasa ve Sözleşme'den doğan ilkelerle bağdaşmayacak şekilde Danıştay hâkimliği görevinin sona erdirildiği yönündeki iddialarına ilişkin olarak mahkemeye doğrudan erişim hakkından yararlanması gerektiği kanaatine varmaktadır.

75. Bu bağlamda Mahkeme, somut olayda, Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun, görevin sona erdirilmesi tedbirine karşı idare mahkemeleri önünde yapılan iptal başvurusu gibi bir yargı denetimine benzetilemeyeceğini, zira Hükümetin de belirttiği gibi (yukarıda 33. paragraf), söz konusu bireysel başvurunun, Anayasa Mahkemesinin, Anayasa ve Sözleşme ile korunan hakların ihlal edildiği iddialarını incelemesine imkân vermeyi amaçlayan olağanüstü bir mekanizma olduğunu tespit etmektedir. Görevinin sona erdirilmesine ilişkin ihtilaf konusu tedbiri öngören 6723 sayılı Kanun'un aynı zamanda, Anayasa Mahkemesinin anayasaya uygunluk denetimine konu edilmesi nedeniyle (yukarıda 27. paragraf), Mahkeme, Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararların geriye dönük bir etkiye sahip olamadığını (yukarıda 19. paragraf) ve başvuranın bu mahkeme önünde görülen söz konusu yargılamaya taraf olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, söz konusu

Kanun'un ilgili hükümlerinin iptal edilmesiyle ilgili kararın, bu anayasaya uygunluk denetimi prosedürü bağlamında verilmiş olması durumunda bile, bu karar, başvurana, Danıştay üyeliği görevinin sona erdirilmesine etkin bir şekilde itiraz etme ve Sözleşme'nin olası bir ihlalinin etkilerini giderme imkânı sunabilecek bir başvuru yolu sağlayamamaktadır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Gumenyuk ve diğerleri*, § 62).

76. Hükümetin, başvuranın görevine son verilmesinin, yargı sisteminin yeniden düzenlenmesiyle ilgili olan ve yüksek mahkemelerin sayısını azaltma etkisine sahip olan büyük bir reformun kaçınılmaz bir sonucu olduğunu iddia etmesi nedeniyle (yukarıda 66. paragraf), Mahkeme, yukarıda açıklandığı gibi (yukarıda 51. paragraf), bu reformun hedeflerine, başvuranın görevinin sona erdirilmesine itiraz etmek amacıyla mahkemeye erişimini kısıtlamadan da ulaşılabileceği kanaatine varmaktadır. Bu bağlamda Mahkeme, 6723 sayılı Kanun'un kabul edilmesinden sonra uygulanabilir olan azaltılmış üye sayısına göre Danıştayın yeni üyelerini belirlerken HSYK'nın dayandığı kriterlerin bilinmediğini kaydetmekte ve ilgililerin, Anayasa'nın 159. maddesine göre yeni üyelerin belirlenmesine ilişkin HSYK'nın kararına karşı itiraz yoluna sahip olmadıklarını tespit etmektedir (yukarıda 19. paragraf). Bu nedenle Mahkeme, başvuranın mahkemeye erişiminin mümkün olmamasının, izlenen meşru amaçla makul şekilde orantılı bir tedbir olmadığına karar vermektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Gumenyuk ve diğerleri*, § 74).

77. Hükümetin, 6723 sayılı Kanun ile öngörülen görevin süresinden önce sona erdirilmesi tedbirine tabi tutulan bazı yüksek mahkeme üyelerinin, daha sonra Türk makamlarınca 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimini kışkırtan terör örgütü olarak değerlendirilen *FETÖ/PDY* örgütüne üye olma suçundan (yukarıda 68. paragraf) mahkûm edilebilecekleri gerçeğinin dikkate alınması gerektiği yönündeki iddiasına ilişkin olarak, Mahkeme, 6723 sayılı Kanun'un, 1 Temmuz 2016 tarihinde (yukarıda 9. paragraf), yani darbe girişiminin gerçekleşmesinden, bunu takip eden olağanüstü hal ilan edilmesinden ve gerektiği takdirde, hâkim ve savcıların yukarıda belirtilen örgüte üye olma suçundan her türlü cezaya mahkûm edilmelerinden çok daha önce kabul edildiğini gözlemlemektedir. Her hâlükârda Mahkeme, olağanüstü hal bağlamında bile, hukukun üstünlüğüne ilişkin temel

ilkenin ağır basması gerektiğini hatırlatmaktadır. Hâlbuki bu temel ilke, demokratik bir toplumda hukukun üstünlüğü ve Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının altında yatan temel ilke ile bağdaşmamaktadır; yani bir Devletin, Sözleşme organlarının çekincesi veya denetimi olmaksızın, bir dizi hukuk davasını mahkemelerin yetkisinden çıkarabilmesi veya kişi kategorilerini her türlü sorumluluktan muaf tutabilmesi için, medeni hukuk davalarının etkin bir yargı denetimi için bir hâkime sunulabilmesi gerekmektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Pişkin/Türkiye*, no. 33399/18, § 153, 15 Aralık 2020).

78. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında Mahkeme, somut olayda yargısal denetimin yapılmaması nedeniyle, davalı Devletin başvuranın mahkemeye erişim hakkının özünü ihlal ettiği sonucuna varmaktadır (yukarıda anılan *Grzęda*, § 349).

79. Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ile güvence altına alınan başvuranın mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

II.SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

80. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

81. Başvuran, maddi zarar için 900 avro talep etmiş ve bu meblağın, görevinin erken sona ermesi sonrasında eşinin geçirdiğini iddia ettiği tıbbi operasyon bağlamında ödemek zorunda kaldığı sağlık harcamalarına karşılık geldiğini ve kendisine göre, yüksek mahkeme üyesi olarak kalmış olması durumunda, 2575 sayılı Kanun uyarınca bunun Danıştay tarafından üstlenileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda başvuran, söz konusu tıbbi operasyon ile ilgili faturayı sunmaktadır. Öte yandan başvuran, maruz kaldığı kanaatine vardığı manevi zarar bağlamında 150.000 avro talep etmektedir.

82. Hükümet, maddi ve manevi zarar için dile getirilen taleplerin desteklenmemiş ve aşırı olduğu; ayrıca manevi zarar için talep edilen tutarın, Mahkemenin içtihadında ödenmesine karar verilen tutarlara uygun olmadığı

kanaatine varmaktadır. Hükümet ayrıca, başvuranın uğradığı iddia edilen maddi ve manevi zarara ilişkin talepler ile iddia edilen ihlal arasında nedensellik bağı bulunmadığını ileri sürmektedir.

83. Mahkeme, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında herhangi bir nedensellik bağı görmemektedir. Dolayısıyla, Mahkeme bu bağlamda, ilgili tarafından ileri sürülen talebi reddetmektedir. Bununla birlikte Mahkeme, başvurana, bu meblağ üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 7.800 avro ödenmesine karar vermektedir.

B. Masraf ve Giderler

84. Başvuran, Anayasa Mahkemesi ve Mahkeme önünde yürütülen yargılamalar kapsamında yapmış olduğunu belirttiği avukat masrafları bağlamında 1.000 avro talep etmekte ve taleplerine dayanak olarak, avukatı tarafından düzenlenen faturayı sunmaktadır. Başvuran aynı zamanda, bu bağlamda herhangi bir unsur sunmaksızın, posta giderleri ve çeşitli araç-gereç gibi yapmış olduğunu iddia ettiği çeşitli masraflar için 1.000 avro talep etmektedir.

85. Hükümet, başvuranın masraf ve giderler bağlamındaki taleplerini desteklemek için ikna edici herhangi bir belge sunmadığı kanaatine varmaktadır.

86. Mahkeme, Sözleşme'nin 41. maddesine dayanarak, bir başvurana yalnızca, masraf ve giderlerin gerçekliğini, gerekliliğini ve oranlarının makul niteliğini ispatlaması durumunda, bu masraf ve giderlerin geri ödenebileceğini hatırlatmaktadır (*Beeler/İsviçre* [BD], no. 78630/12, § 128, 11 Ekim 2022). Mevcut davada Mahkeme, kendisine sunulan belgeleri ve yukarıda belirtilen kriterleri göz önünde bulundurarak, başvurana, bu meblağ üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere avukat masrafları için talep ettiği miktarın tamamının ödenmesinin makul olduğuna karar vermekte ve başvuranın, talepleri hakkında kanıtlayıcı belgeler sunmaması nedeniyle, masraf ve giderlere ilişkin geri kalan talepleri reddetmektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine;
- 3.

SÖZEN / TÜRKİYE KARARI

- a) Davalı Devletin başvurana, işbu kararın Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleşeceği tarihten itibaren üç aylık bir süre içinde ve ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere:
- i. Bu meblağ üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 7.800 avro (yedi bin sekiz yüz avro);
- ii. Başvuran tarafından bu meblağ üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, masraf ve giderler için 1.000 avro (bin avro) ödemekle yükümlü olduğuna;
- b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu meblağlara Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
4. Adil tazmine ilişkin geri kalan taleplerin reddine karar vermiştir.
- İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 9 Nisan 2024 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan